

# **EKONOMİ ve DOKTRİNLER**

**LİBERALİZM  
KAPİTALİZM  
TEŞEBBÜS KAPİTALİZMİ  
SOSYALİZM  
KOMÜNİZM  
DEVLET SOSYALİZMİ  
KARMA EKONOMİ  
VE**

## **ORTAKLIK EKONOMİSİ (ADİL EKONOMİK DÜZEN)**

**SÜLEYMAN KARAGÜLLE**  
[www.akevler.org](http://www.akevler.org)  
**İzmir-1999**

## I. EKONOMİK MEKAN

### A. EKONOMİK FAALİYET:

#### a) Çalışıp Yaşama :

Ekonomi çalışıp yaşama düzenidir.

Çalışmanın bir kısmı çalışanın yaşaması, diğeri de bakmakla yükümlü olduğu kimselerin yaşaması için yapılır. Demek ki, **yaşamanın** iki bileşeni vardır: Biri bizzat çalışanın yaşaması, diğeri de geleceğin çalışanını meydana getirecek neslin üreyip çoğalmasıdır. Bu iki bileşen aynı güçle karşılanamadıklarına göre birbirine diktirler.

Bu riyazi olarak;

**Yaşama=Beslenme + i Doyurma** şeklinde ifade edebiliriz.

Çalışma insan enerjisi harcanarak yapılır. Elde edilen netice ise harcanan enerjiden daha fazladır. Bu çalışmanın verimli olmasından ileri gelmektedir. Bu verim de,

- a) Çalışanın becerisi
- b) Çalışma yöntemi
- c) Çalışmanın birlikte yapılmasına
- d) Çalışma araçları
- e) Çalışma koşulları ve

f) Diğer bilmediğimiz faktörlere bağlıdır. Yani aynı enerji harcandığı halde elde edilen sonuçlar farklıdır. Buna çalışma verimi (rant) denmektedir ve bu değer de yorulmaya diktir.

**Çalışma = Yorulma+ i Çalışma Verimi**

**Yaşama ile çalışma** birbiri ile dengede olmalıdır. **Beslenme yorulma** ile, **doyurma çalışma verimi** ile dengelenmelidir.

**Çalışma= -Yaşama**

**Yorulma= -Beslenme**

**Doyurma= -Çalışma Verimi**

## **GÖRÜŞLER**

**LIBERALİST:** Çalışan ve yaşayan aynı insandır. Çalışma ve yaşamının birbirine dik vektörlerle (bileşenlere) ayrılması, ayrı ayrı hükümlere tabi tutulması yersizdir. Çalışma veriminin tamamı çalışana aittir, dilediği şekilde kullanabilir.

**SOSYALİST:** Çalışma verimi devletçe konacak kurallarla belirli yerlerde kullanılmalı, çalışan bu konuda serbest bırakılmamalıdır. Çalışma verimi devletindir.

**KAPİTALİST:** Çoğalma dondurulmalı ve çalışma veriminin büyük kısmı yeni iş sahalarına ayrılmalıdır. Çalışma verimi mülk sahibinindir.

**KOMÜNİST:** Çalışma verimi topluluğa aittir, onun emrine verilmeli ve bu topluca çoğalmaya harcanmalıdır. Çalışma verimi topluluğundur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Çalışma verimi onu en iyi bir şekilde kim değerlendirirse, onun emrine verilmeli ve o çoğaltılmalıdır. Çalışma verimi müteşebbisindir.

**DEVLETÇİ:** Çalışma verimi hükümetlerin emrine verilmeli, onun yapacağı planla değerlendirilmelidir. Çalışma verimi hükümetlerin emrindedir.

*Görülüyor ki; bütün görüşler, yorulmanın beslenme ile karşılanması gerektiği görüşündedirler. Görüşlerdeki ayrılık, **çalışma veriminin nerede harcanması** konusundadır. Görüşleri iki grupta toplayabiliriz. Bir kısmı çalışma veriminin tamamını topluma bırakmakta, kullanma şeklinde farklı düşünmektedir. Diğeri ise çalışma verimini ve kullanımını bireye bırakmaktadır.*

**ADİL DÜZEN:** Çalışma verimi bireyin çalışması ile elde edilmiştir. Bireye hak tanımazsak verimsiz işlerle uğraşmaya başlar.

*Yine çalışma verimi topluluk sayesinde elde edilmiştir. Onu tamamen bireye verirse topluluğa haksızlık yapmış ve toplu yaşamayı imkansız hale getirmiş oluruz. Çalışma veriminin bireyin ve topluluğun ortak çıkarına harcanması en adil yoldur. Bu da çalışma verimi ile bireyin ailesini beslemesi demektir. Böylece çalışma verimini bireyin emrine vermiş oluruz. Birey de topluma yeni nesil yetiştirerek hizmet etmiş olur. Bu çözüm tarzı biyolojik ve psikolojik kanunlara tamamen uygundur.*

*Bu gayeye ulaşmak için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Evlilik dışı ilişkilerin yasaklanmalı ve bireyler evlenmeye psiko-biyolojik yollardan zorlanmalıdır. Meydana gelen aile kurumu*

*bireyin bakmakla yükümlü olduğu bir çoğalma yuvası haline gelir. İnsanın israf ve levhiyatı önlenmelidir. Yani topluma ait malların israf edilmesinin önüne geçilmelidir.*

*Miras müessesesi çalışmalı, karı koca arasında mali bağlar kurulmalıdır. Ailedeki iş bölümü ile kadına ev işleri görevi verilmeli, erkek ise mali sorumluluk yüklenmelidir. Bu şekilde psiko-biyolojik özelliklere uygun adil işbölümü doğmuş olur.*

#### **b) Üretim Tüketme:**

İnsanın çalışıp yaşaması eşyanın üretilip kullanılması ile olur.

Eşyanın kullanılmasında iki hususiyet vardır. Biri kullanıldığı zaman biten ve harcanan kısımdır. Diğeri ise kullanıldığı zaman bitmeyen ve tekrar kullanılmaya elverişli olan kısımdır. Bir elma yenmekle biter, bir ev ise içinde oturmakla bitmez. Bitmeyen mallar zamanla eskir. Bu nedenle yenilenmeleri gerekir. Bu iki bileşen de birbirine diktir. Bitmeye **tükenme**, eskimeye de **yıpranma** diyoruz.

**Kullanma=Tükenme + i Yıpranma**

Diğer taraftan üretilmenin de iki bileşeni vardır. Biri insanın yorularak kendisi tarafından üretilen miktardır. Diğeri ise bizzat üretmenin de verimli bir şey olmasından dolayı meydana gelen üretimdir. Bu iki üretim bileşeni de birbirine diktir. Bu verim de,

- a) Üretim araçlarına
- b) Üretim imkanlarına
- c) Üretim yöntemine
- d) Üretimin topluca yapılmasına ve

e) Diğer bilmediğimiz nedenlere bağlıdır.

**Üretim=Üretim + i Üretim Verimi**

Üretim ile kullanma birbiri ile dengede olmalıdır.

Tüketim üretim ile karşılanacaktır. Bunun doğal sonucu, yıpranmanın da üretim verimi ile karşılanmasıdır.

**Üretim = -Kullanma**

**Tüketim = -Üretim**

**Yıpranma = -Üretim Verimi**

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Gaye insanın eşyadaki tasarrufudur. Üretim verimi, doğal olarak onu elde edenin tasarrufunda olmalıdır. Çalışma verimi gibi bu da üretenindir.

**SOSYALİST:** Gaye insanın ihtiyaçlarını gidermesidir. Üretim verimi, insanın ihtiyaçlarını en iyi giderecek şekilde düzenlenmelidir.

**KAPİTALİST:** Gaye eşyadır, yani maldır. Üretim verimi yeni üretimler için harcanmalıdır.

**KOMÜNİST:** Gaye insandır, üretim verimi insanlık için harcanmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Gaye devlettir, üretim verimi hükümetin emrinde devlet çıkarlarına harcanmalıdır.

*Burada bütün görüşler, tüketimin üretim ile karşılanacağı görüşünü ittifakla paylaşmaktadırlar. Üretim*

*veriminin nereye kullanılacağı konusu ise tartışmalıdır. Farklı görüşler olmakla beraber esasında iki grup ortaya çıkmaktadır. Birinci grup üretim veriminin bireyin olması tezini, ikincisi ise toplumun olması tezini savunmaktadır.*

**ADİL DÜZEN:** *Üretimin tesiri olmakla beraber, üretimin ikinci bileşeni olan verimin topluma ait bir değer olduğunda kuşku yoktur. Zira toplumun varlığı ve hukuki desteği ile artık değerler ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber elde edilen malların bakımı ve korunması gerekmektedir. “Mal sahibine gerek, oğluna değil, babasına” atasözümüz bunun veciz bir ifadesidir. O halde mallar aslında devletin olmakla beraber, devlet bu hakkı bireylere verir ve onlara kullandırır. Diğer bir ifade ile birey, malları devlet adına idare eden bir müdür gibidir. Yalnız müdürlük, siyasi yoldan değil de iktisadi ve hukuki yoldan temin edilmektedir.*

*Örneğin, fazla kar etmiş bir müessese büyümektedir. Zarar eden müessese ise küçülmektedir. Neticede müdürlük yetkisi de ortadan kalkmaktadır. Zararı ikiye ayırmak gerekir. Biri milli zarardır. Tarlanın bir yıl içinde ekilmemesi böyle bir zarardır. Diğeri de bireysel zarardır. Birinin malı diğerine intikal ettiği zaman milli varlıkta bir değişme olmamaktadır. Bireysel kar ve zarar müdürlük yetkilerinin genişletilip daraltılmasında kullanılmaktadır. Milli zararlara ise önleyici çareler bulunmaktadır.*

*Bu esastan hareket edilerek, mülkiyet ve miras müesseseleri konulmuştur, israf ve heder yasaklanmıştır. Sermaye ve bekleme vergileri konulmuştur. Tarlasını*

*işletmeyenlerin ellerinden tarlaları alma kaidesi konmuştur. Hasılı mallar bireye verilmiş olmakla beraber, onun mutlak mülkü olarak değil de, sadece şeriatın tayin ettiği kaidelere göre o servetin yönetimi şeklinde verilmiştir. Kar zarar müessesesi, faizin yasaklığı, bu veriş ve alışı ehliyete göre işleme imkanını ortaya çıkarmıştır. Mülkiyet hakkı ile işletme hakkı ayrılmıştır.*

**c) Üreyip Yaşamada Denge :**

Yaşlanma doyma ile, yıpranma yapma ile dengelenmektedir.

Doyurulan insanlar devamlı olarak yaşamamakta, zamanla yaşlanarak ölmektedirler. Demek bir taraftan çalışma verimi ile insan nesli oğaltılıyor, diğer taraftan zaman insan neslini azaltıyor. Böylece iki kuvvet dengede kalıyor. Bazen alışma verimi daha fazla oluyor ve o ülkede nüfus artıyor, bazen çalışma verimi (doyurma) daha az oluyor ve o ülkede nüfus azalıyor.

Bir taraftan yapma yoluyla yeryüzü imar ediliyor, diğer taraftan zaman o imarlı yerleri eskitiyor ve yıpratıyor. Yıpranma yapmadan daha hızlı ise o ülkede çöküntü var, demektir. Yapma yıpranmadan fazla ise o ülkede gelişme var, demektir.

**Çoğalma = alışma Verimi - Yaşlanma (ölme)**

**İmar = Üretme Verimi - Yıpranma**

Çalışma verimi imarla, üreme verimi de çoğalma ile artmaktadır. Netice olarak ancak dengeli gelişme mümkündür. Yani bir ülkenin nüfusu imar edildiği kadar artar ve bir ülke nüfusu çoğaldıkça imar edilir. Tek taraflı

olarak sadece çoğalma veya sadece imar mümkün değildir. İlk zamanlarda imardan kısmakla nüfus artar gibi görünür, ancak biraz sonra azalmaya başlar. İmar da öyledir. Bu nedenle dengeli rejimde

**İmar = Çoğalma** dır.

Diğer taraftan üretme de yorulmaya eşittir.

**Üretme = Yorulma**

**Tüketme = Beslenme**

**Çalışma Verimi = Üreme Verimi**

**Doyurma = Yapma** dır.

## GÖRÜŞLER

**LIBERALİST:** Çalışma verimi ile üretim verimi birbirinin aynıdır. Meydana gelecek artık değerler tasarruf edenindir. Dilediği şekilde harcar.

**SOSYALİST:** Çalışma verimi ile üretim verimi aynıdır. Artık değerler, ona muhtaç olanlara dağıtılmalıdır.

**KAPİTALİST:** Çalışma verimi ile üretim verimi aynıdır. Artık değerler, üretimin arttırılmasında kullanılmalıdır.

**KOMÜNİST:** Çalışma verimi ile üreme verimi aynıdır. Artık değerler, nüfusun çoğalması için harcanmalıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Çalışma verimi ile üreme verimi aynıdır. Artık değerlerle yeni iş sahaları ve yaşama alanları bulunmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Çalışma verimi ile üreme verimi aynıdır. Artık değerlerle imar yapılmalıdır.

*Batılı doktrinler, çalışma verimi ile üretim verimini aynı kabul ediyor ve bunları kendi gayelerine hizmet edecek şekilde kullanıyorlar. Bir kısmı daha çok üretime yönlendiriyor, kullanılmasını bireye veya devlete veriyor. Diğeri de daha çok tüketime yönlendiriyor, kullanılmasını da yine devlete veya bireye veriyor.*

**ADİL DÜZEN:** *Eşya insanı, insan da eşyayı doğurmaktadır. Eşyanın çokluğu ile çalışmanın verimi, insanın çokluğu ile üretmenin verimi artmaktadır. O halde biz imar ile çoğalmayı dengede tutmak zorundayız. Verimin yarısını çalışmaya, diğer yarısını da çoğalmaya ayırmalıyız. Yani artık değerlerin yarısı imara, yarısı da nüfusun artmasına harcanacaktır. Böylece toplum, ekonomik bakımdan dengeli gelişecektir. Bu hüküm, ikili ve dengeli sistemin doğal sonucudur.*

*Bunların kullanılmasına gelince, çoğalmaya ayrılan artık değer, devletin yardımı ile birey tarafından aile müessesesi içinde kullanılacaktır. Burada birey bazı yasaklara uymalıdır: Zina, iskat ve heder gibi.*

*İmarda bireysel teşebbüs, devlet planlaması içinde serbesttir. Sadece artık değerın haksız iktisabı olan ve serbest rekabet dengesini bozan faiz yasağı vardır.*

*Bu esastan hareket eden İslamiyet, zekat müessesesini kurmuştur. İstihsalde mülkiyet, istihlakte şuyuiyyet prensibini koymuştur. Ticareti serbest, faizi yasaktır. Çalışmada, yaşamada, hukukta ikili ve onlu sistemi kullanmıştır. Ya hep, ya hiç esasını getirmiştir. Hakları ve ödevleri kesin olarak ayırmıştır. Müdahale sistemini kaldırmış, hukuk sistemini getirmiştir.*

*Hükümetin hak ve ödevlerini kesin olarak sınırlamış ve halkın üzerinde baskı aracı olmaktan çıkarmıştır.*

## **II. ARZ**

### **a) Tüketim Mallarında Arz:**

Bireyin çalışıp yaşaması, üretip kullanması toplum içinde olmaktadır. Elde ettiği eşyayı topluma vermekte, sonra toplumdan ihtiyacı olan eşyayı almaktadır. Böylece topluma verilip alınan eşyaya mal denmektedir. Beslenerek kazandığı enerjiyi de topluma vermekte, toplumun görev verdiği yerde çalışmaktadır. Sonra kendisine lazım olan enerjiyi toplumdan almaktadır. Böylece topluma verilen ve toplumun emrinde harcanan enerjiye emek denmektedir.

Birey elde ettiği malı topluma vermekle elinden çıkarmaktadır. Buna karşılık bu mal toplum için üretilmiş olmaktadır. Bu işlemler satma ile olmaktadır. Yani birey malı satar, malı alan tüccar da bunu vitrine koyarsa, eşya toplumun olur. Çünkü bu maldan artık herkes yararlanır hale gelmiştir. Bireyin kendi üretme değeri ile toplumun arz değeri birbirine diktir. Böylece satışı da birbirine dik iki bileşenin toplamı olarak düşünebiliriz. Teslim, arzdır.

$$\text{Satış} = \text{Teslim} + j \text{ Arz}$$

Burada teslim üretmenin tersi olan bir işlemdir ve aynı doğrultudadır. Arz ise eşyayı vitrinlere koyup müşterinin emrine sunmaktır.

Birey malı yiyip tüketmektedir. Sonra onu sindirerek enerjiye dönüştürmektedir. Enerji meydana getirmek sindirmenin zıddıdır ve aynı doğrultudadır.

Bireyin gücü iş aramakla sifıra inmekte, buna mukabil toplumun gücü artmaktadır. Bu suretle iş arama da birbirine dik iki bileşeni ihtiva etmektedir.

**İş arama = Güçlenme + j Emek Arzı**

Emek arzı, enerjinin toplum emrine sunulmasıdır.

İşte ekonominin en zor ve gerekli sorunu bu arzı gerçekleştirecek mekanizmayı kurmaktır.

## **GÖRÜŞLER**

**LİBERALİST:** Emek ve mal aynı şeydir. Birey bunu şekilde kullanılmalıdır. Arz ve talep kanunlarına tabii olmalıdır.

**SOSYALİST:** Emek ve mal aynı şeydir. Bunlar sahibinindir. Sermaye emekçiye ücretini vererek çalıştırır.

**KOMÜNİST:** Mal emeğin olmalıdır. Bireysel mülkiyet olmamalı ve üretim ve tüketim topluca yapılmalıdır. Arz ve talep topluluğun arzusu ile olmalıdır.

**TEŞEBBÜSCÜ:** Mal ve emek onlara talip olanlarıdır. Serbest teşebbüsle mal ve emek değerlendirilmelidir.

**DEVLETÇİ:** Mal ve emek devletin planla göstereceği yerlerde kullanılmalıdır.

*Batılı doktrinler emek ve malın aynı şey olduğu görüşündedirler. Sonra bütün bu doktrinler emek ve malın arzını istiyorlar; fakat, hiçbirisi tam arz mekanizmasını izah edemiyor. Bir kısmı, serbest arzı ve talebi ikame ediyor, fakat emeğin serbest arzının nasıl olacağını açıklamıyor. Çünkü emek görünür birşey değildir. Diğer kısmı ise arzın devletçe yapılmasını tezini savunuyor. Fakat bunlar da malların devletçe nasıl arzedileceğini, zararların ve ihtiyaçların nasıl karşılanacağını açıklayamıyor. Çünkü serbest fiyat mekanizması olmadıkça iktisadi düzen kurulamaz.*

**ADİL DÜZEN:** *Emek ve mal ayrı ayrı şeylerdir. Emek hür insanın iradesine bağlı, devredilmez ve bekletilmez bir değerdir. Mal ise devredilebilir ve bekletilebilir. Bu nedenle ikisi aynı kabul edilemez.*

*İnsan emeğini ihtiyaçları için arzeder. Malı ise fazla olduğu için arzeder. Yani emek arzı aslında bir taleptir. “Ben mal istiyorum” demektir. Malın faydası vardır, dolayısıyla doyma vardır. Yani fazlalaştıkça ucuzlar, azaldıkça pahalılaşır. Emekte ise kendisi fayda taşımadığı ama faydalı şeyleri meydana getirdiği için doyma yoktur. Fazla olduğunda ücretlerin düşmesi, az olduğu zaman da ücretlerin yükselmesi doğru değildir. Bu nedenle emek, arz ve talep kanunlarına tabi tutulup serbestçe arzedilemez.*

*Sonuç olarak mallara uygulanan hükümlerle emeğe uygulanan hükümlerden farklıdır.*

*Emek akitlerinde, taraflardan herbiri her an vazgeçebilirler. Emekle ilgili akitlerde tam bir serbestlik vardır. Ücretleri dilediği gibi belirlerler. Bununla beraber*

*devlet emek sahibini yardım ederek korur. Adil Ekonomik Düzend e herkesin hayatı sigortalıdır. Yaşama hiçbir zaman çalışma karşılığı değildir. Böylece yalnız hukuken değil, aynı zamanda f iilen de işçiyi kendi emeğinin tam sahibidir. Yani işçinin mutlaka çalışmak zorunda kalmaması; buna karşılık mülk sahibinin çalışmak zorunda bırakılması ile patronu işçiye muhtaç eden bir sistem getirilmiştir. Böylece emek istismarını önlemiştir. Diğer taraftan malların arzı serbest bırakmıştır. Ticaret serbest, zekat vergisi mecburidir.*

**b) Artık Değerlerin Arzı :**

Malların tamamı ihtiyaçlar için harcanamaz, bir kısmı artar. Artık malların iş e yarayabilmesi için yeniden derlenip toplanması ve eşyaların bakıma tabii tutulması gerekir. Bundan sonra eski veya artık mallar da tıpkı yeni mallar gibi arz edilir. Bakım tüketmenin doğrultusunda; fakat, ona ters yöndedir. Dolayısıyla artık malın satışını da iki bileşenle gösterebiliriz.

$$\text{Artık Mal Satışı} = \text{Bakım} + \text{J Artık Mal Arzı}$$

Diğer taraftan birçok durumda emekler de artar. Onların da tekrar arzedilmesi gerekmektedir. Artık emeklerin arzedilmesi için dinlenmeye ihtiyaç vardır. **Dinlenme** ve **bakım**ın anlamları burada tanımlandıkları şekilde anlaşılmalıdır.

$$\text{Artık Emeğe İş Arama} = \text{Dinlenme} + \text{j Artık Emek Arzı}$$

Artık emek ve malların arzı görüldüğü gibi diğer mal ve emeklerle beraber arzedilmektedir. Artık emek ve malların değerlendirilmesi önemli bir konudur.

Artık enerji veya artık faydayı bölüştürmek elimizdedir. Fazla üretip artık malı çoğaltırız veya üretmeyi azaltır, artık enerjiyi çoğaltırız. Dengeli sistemde ikisinin birbirine eşit olması gerekir. İleride görüleceği üzere **Para** = **Mal** kuralı bizi buna zorlamaktadır.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Emek ve mal artığı diye bir ayrılık yoktur, tasarruf vardır. Bu tasarrufla birey yatırıma yönelir.

**SOSYALİST:** Emek ve mal artığı diye birşey yoktur. Tasarruf sonunda meydana gelen artık değerler toplumun olur ve onun koyduğu kurallara göre uygun yerlerde harcanır.

**KAPİTALİST:** Artık mal ve artık emek diye bir ayırım yapmak doğru değildir. Artık değer denen bu değerler, malların daha fazla üretilmesi için kullanılmalıdır.

**KOMÜNİST:** Artık emek ve artık mal diye birşey olamaz. Artık değer vardır. Bu da emeğin artırılması için harcanmalıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Artık mal ve artık emek yoktur; artık değer vardır, o da teşebbüsler için kullanılmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Artık değerler imar için harcanmalıdır.

*Doktrinler emek ve mal artığını birbirinden ayırmamaktalar. Sonra harcama yerleri üzerinde de değişik görüşler ileri sürmektedirler.*

**ADİL DÜZEN:** *Artık emek ve artık mallar bir arada düşünülemez. Artık mallar depolanabilir ama artık emek depolanamaz. Bu nedenle bunların bir arada düşünemeyiz. Artık emeğin imara yönlendirilmesi görüşü doğrudur. Artık mallar sonunda imara harcanır. Fakat, bunlardan her ikisi de inşaata aynı yoldan gidemez.*

*Adil Düzen, bankaları tamamen devletleştirmektedir. Böylece artık mal ve emek demek olan tasarrufları kendi elinde toplamaktadır. Kredi müessesesi ile artık mal ve emekleri geleceğin faydasına yöneltmektedir. Burada arz ve talep kanunları işlemez. Çünkü hiçbir kimse dört yıl sonraki ihtiyaçları ve talep miktarını şimdiden tahmin edemez ve ona göre fiyat koyamaz. O halde işin bir plan dahilinde yürütülmesini gerekir.*

*Kredi kelimesi arapçadaki “karz” kelimesinden gelmektedir ve Kur’an buna “karz-ı hasen” demektedir. Ayrıca banka işlerini yürütmek için devlet gelirlerinden tahsisat ayırmıştır. Kur’an buna da “ğarimin” demektedir. Beytülmal yani devlet hazinesi banka yerine de geçmektedir. Faizi kayıtsız şartsız yasaklamakla İslamiyet artık değerlerin istismar vasıtası yapılmasını önlemiştir. Oysa Batılı doktrinlerde artık değerler kendi kendine çoğalıp semirmekte ve bir takım sömürücüler de ortaya çıkmaktadır.*

### **c) Arz Dengesi:**

Arzedilen güce (enerji) emek, arzedilen faydaya da mal diyoruz.

Emek arzı, satın alma gücünün arzıdır.

İnsanlar arzedilmiş malları satın alabilmek için emeklerini arzederler. O halde emek arzı, mal talebidir. Dolayısıyla birbirine zıttır. Böylece meydana gelen arz ekseninin pozitif tarafında mal, negatif tarafında da emek yer alır.

Artık mal bir anlamda emektir. Çünkü tüketime arzedilmiş ama henüz tüketilmediği halde hükmen tüketilmiş sayılır. Onu piyasaya tekrar arz etmek zorundayız. Emek için de aynı şeyleri düşünmek mümkündür.

Mal emeğe eşit olmalıdır. Aksi takdirde arz talebe eşit olmaz. Bu nedenle de denge kurulmaz. Bütün bu iddialar şüphesiz kapalı ekonomide doğrudur. Bu görüşler bizi dengeli bileşenler sistemine götürmektedir.

**Mal Arzı = Emek Arzı**

**Güçlenme + Bakım = Teslim + Dinlenme**

**Güçlenme** insanın bakımınıdır, **bakım** ise eşyanın bakımınıdır. Bunlar faaliyet ekseninde aynı doğrultudadır. Çünkü birbirine geçebilmektedirler. Arz ekseninde ise emekler bir tarafa, mallar bir tarafa gitmektedir.

Sistemde tam dengeyi düşündüğümüz zaman, artık emeğin artık mala eşit olduğu ve bunların da tüketim mal ve emeğine eşit olduğu görülür. Bu da doğrudur. Madem ki imar iaşeye eşittir, emek ve mal da birbirine eşit olacaktır. Sonuç olarak artık malların ve emeklerin de bunlara eşit olması gerekir.

Bununla beraber bu vektör diyagramlarının çizilmesi için eşitlik şartı yoktur. Dengesiz sistem meydana gelir ama gerçekler ifade edilmiş olur.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Arz, kurulu bir pazarda malı herkesin gelip teşhir etmesi ile başlar. İhtiyacı olanlar bizzat üreticiden gelip bu malları alırlar. Üreticinin teşhir edemediği malları pazara aracı (tüccar) götürebilir. Çalışanlar mallarını seyyar tüccara satarlar. Emek ise mala döndükten sonra piyasaya arz edilir. Sadece hizmetler, dükkanlara asılan levhalar veya özel işaretlerle hizmete arzedilmiş olur.

**SOSYALİST:** Mallar mağazalarda satışa arzedilir. Asıl olan ihtiyaçtır o halde, fazla reklama gerek yoktur. Emeklerin arzı ise iş ve işçi bulma kurumu yolu ile yapılır.

**KAPİTALİST:** Mallar sermaye sahibinin yapacağı teşhir ve reklam yolu ile arzedilir. Emekçiler ise devamlı iş ararlar. Buldukları yerde çalışırlar ve devamlı şekilde istihdam edilirler. İş aramak için arza gerek yoktur.

**KOMÜNİST:** Mallar ortada durur. Herkes ihtiyacı olduğu kadar alır ve kullanır. İşler de ortada durur. Herkes gücü yettiği kadar istediği işi yapar. İşverene, alana, satana ve mal sahibine gerek yoktur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Her tarafta serbest işler olur. Bireyler diledikleri işlerde serbestçe çalışırlar. Büyük fabrikalara girip işçi de olabilirler. Mallar ise reklam yoluyla ve dağıtıcılar eliyle arz edilir.

**DEVLETÇİ:** Devlet mal ve emeği istatistiklerine göre kendisi arzeder ve malları plana göre harcar, emekleri de plana göre çalıştırır.

*Mal ve emek arzının yapılış şekli üzerinde duran doktrinler, artık mal ve artık emeği ayırmamaktadırlar. Öyle ki, mal ve emeğin teşhirini de aynı esaslara göre yapmaktadırlar. Serbest veya devlet arzına dayanmaktadırlar. Bu doktrinlerin hiçbiri normal çalışmamakta, dolayısıyla iktisadi deprasyonlar meydana gelmektedir.*

**ADİL DÜZEN:** *Mal arzı, artık mal arzı, emek arzı ve artık emek arzı birbirinden ayrıdır. Bunlar ayrı ayrı kanunlara tabidir.*

*Tüketim malları pazarlarda, mağazalarda, üretici veya tüccar tarafından peşin satışla arzedilmelidir. Fiyat mekanizması arz ve talep kanununa göre işlemelidir.*

*Tüketim için harcanacak emekler de müteşebbis emeği olarak harcanmalıdır. Bunun için küçük müteşebbis korunmalı, tüketim malları için büyük teşebbüslerin meydana gelmesi önlenmelidir. Bu şirketleşme ve standardizasyon, nihayet devletin üreticiye yardımı şeklinde gerçekleşir. Herkes kendi tarlasına sahip olur, fakat traktör, sulama tesisleri, ilaçlama ve ihata işleri ortak yapılır. Artık malların üretimi için büyük fabrikalar yapılır. Devlet kredi vererek malzemenin*

*bedelleri tespit edebilir. İşçi ücretleri serbest olacaksa malzeme fiyatı ile takarrur etmiş olur. Artık emeklerin arzı, ihaleler usulüne göre yapılır. Böylece devletin yaptığı plana göre iş yapanlar, artık emek işçileri, ücretlerini devletten alarak krediden yararlanırlar. Bu sahada çalışan işçilerin ücretlerini devletçe belirler.*

*Demek ki, emeğin arzı, sipariş almaya hazırlanma, çalışıp malı satışa arz etme, fabrikalarda iş arama ve nihayet inşaatlarda çalışmak istemek şeklinde görülür ve herbirinde hükümler farklıdır. Bey', istisna, icar ve taahhüt hükümleri ile bu hususlar düzenlenmektedir.*

### **III-TALEP:**

Mala ve emeğe harcama yeri aramağa arz ediyoruz. Mala harcama yeri aramaya pozitif arz, emeğe harcama yeri aramaya negatif arz ediyoruz. Şimdi bu mal ve emeğin talebini ele alalım:

Bireyler teşebbüslere girişirler, bu şekilde arzedilmiş emek arzdan yani toplumun malı olmaktan çıkmış, bireyin teşebbüsü emrine girmiş olur. Teşebbüs emeğe ihtiyaç duyar. Bu da emeğin talebini icap ettirir. Böylece iş bulunmuş olur.

**İş Bulma = Teşebbüs + İ Emek Talebi**

Aynı şekilde alış verişle, tasarrufla toplumun olan mal, bireyin malı haline gelir ve arzdan ayrılır. Mala olan ihtiyaç ve malda olan bu ihtiyacı karşılama özelliği mal talebini doğurur.

$$\text{Mal Alışı} = \text{Tasarruf} + \text{I Mal Talebi}$$

Böylece toplumun olan mal ve emek, ihtiyacı olanın elinde birleşir. Bu mal bireyin elindedir, ancak birey bu malı kendisi üretmemiştir; tüketmemiştir de. Bu bakımdan onun üretim ve tüketim değeri yoktur. Bu mal ve emek, üretim ve tüketim gücüne sahiptir. Yani harcadıkları takdirde üretim ve tüketim değerini artırır. İşte bu potansiyele “**talep değeri**” diyoruz. Burada mal ve emek ikisi de aynı yönde yer alırlar, zira ikisinin de fonksiyonu aynıdır. Bunlar birlikte iş yapar ve sonuç alırlar. Bir üretici için işçi ile malzeme aynı kıymettedir. Bir tüketici için de ilaçla doktor aynı kıymettedir. Arzda ise durum böyle değildir. Mal arzedenin gayesi ile emek arzedenini gayesi farklıdır. Biri malın üretimine tabidir, diğeri ise sadece mübadeleyi düşünür.

Bunun yanında artık emek ve mallar bir nevi talebin reddi anlamını taşıdığı için ”bu fazladır, istemiyoruz, alın” demek olduğundan onlar da negatif talebi oluşturur. Haddi zatında emek arzı malın tüketiminde yaşamak için lüzumlu harcamalar sonunda artan malın (gücün) arzı olur. Bir bakıma benzerlik varsa da birinde günlük oluştaki artıştır ve onsuz faaliyet mümkün değildir. Buradaki menfi talep ise gelecek içindir ve onsuz geçici denge mümkündür.

Artık emeklerde, teşebbüsün yerini kredi, tasarrufun yerini tahhüt alır.

**Artık Emeğe İş Bulma = Kredi + i Artık Emek Talebi**

**Artık Mal Alışı : Taahhüt + i Malzeme Talebi**

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Mal talebinde, emek talebinde, artık mal ve artık emek talebinde serbest tasarruf olmalıdır. Böylece denge kurulur.

**SOSYALİST:** Mal, emek, artık mal ve emek taleplerinde tarifeli tasarruf olmalıdır. Böylece ihtiyaçlar karşılanır.

**KAPİTALİST:** Mal, emek, artık mal ve artık emeklerin taleplerinde sermaye egemen olmalıdır. En iyi sonuç böyle alınır.

**KOMÜNİST:** Mal, emek, artık mal ve emek taleplerine topluluk egemen olmalıdır. Bu onun hakkıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Mal, emek, artık mal ve emek taleplerine serbest teşebbüs egemen olmalıdır. Ekonomik faaliyet ancak böyle düzenlenebilir.

**DEVLETÇİ:** Mal, emek, artık mal ve artık emeğe planlı taahhüt egemen olmalıdır. En iyi sonuç böyle alınır.

*Bütün doktrinler, mal, emek, artık mal ve artık emeğin aynı kurallara bağlanması gerektiğini söylüyorlar. Bunu her doktrin kendi açısından değerlendirmektedir. Bu*

nedenle bütün doktrinler tek taraflıdır ve eksik görüşe sahiptirler.

**ADİL DÜZEN:** Malların talebi serbest tasarrufla olmalıdır. Böylece arz ve talep kanunları sayesinde günlük ihtiyaçlar en iyi bir şekilde belirlenir. Bununla beraber emek talebi de serbest teşebbüsle yapılmalıdır. Bu suretle emeklerin en iyi bir şekilde kullanılması imkanı ortaya çıkar ve insanlara ileriye dönük atılımlar yapma fırsatı doğar. Artık malın talebine “tarifeli tasarruf” egemen olmalıdır. Böylece tekel önlenir.

Artık emeklerin talebine ise “planlı taahhüt” egemen olmalıdır. Diğer taraftan mal arzı ile mal ve emek talebine “sermaye” egemen olmalıdır. Odirije etmelidir. Emek arzı ile mal ve artık emek talebine de “topluluk” egemen olmalıdır. Böylece her rejimin bir doğru yanı olduğu ortaya çıkmaktadır.

İslam hukuk sistemine egeeeemen olan standartlama ve karşılaştırma sistemi bütün Kur’an’ın emirlerine ve peygamberin yaşayışına uymaktır. Müctehitler ictihat yaparak birçok hükümler koymuşlardır. İctihad şu şekilde yapılır:

Bir araştırma yapılır ve sonra bütün naslar dikkate alınarak kurallar konur. Sonra o kurallara göre hükümler çıkarılır. Çıkan hükümler tekrar karşılaştırılır. Bir konu ile ilgili Kur’an ayetlerini anlayabilmek için o konunun ilmini bilmek gerekir. Mesela ekonomik ayetler iktisat ilmini bilmekle daha iyi anlaşılır. Bu cümleden olmak üzere Kur’an da “Biz alış-verişi helal, faizi haram kıldık.” denilmektedir. Burada alış-verişin mal arz ve

*talebi olduğu, faizin de emek ticareti olduğu sonucuna varabiliriz. Bu da derin ictihad ilmini gerektirmektedir ve çok uzun zaman alır. Ben bu kitabımda ictihadların şeklini anlatmaya girişmeyeceğim. Fakat şu kadarını belirtmem gerekir ki, burada İslamiyet derken benim anladığım İslamiyet'tir. Yoksa her noktada diğer alimlerle ittifak halinde olduğumuz zannedilmesin. Tekrar ediyorum, muhalifim çıkarsa ilmi tartışmaya her zaman hazırım. İhtilaflar İslamiyetin içinde vardır. İcmaya muhalefet etmek İslamiyetin dışına çıkarır. Benim icmaya muhalif bir görüşüm yoktur.*

#### **IV- İKTİSADİ TERKİP:**

##### **a) Bileşenler:**

İnsanlar doyuyor ve besleniyor, güçleniyor ve emeğini arz ediyor, teşebbüs ediyor ve iş talep ediyor. Bu esnada eşya üretiliyor ve üreme verimi ile üretim meydana geliyor (ürüyor), eşya teslim ediliyor ve arz ediliyor. Tasarruf edilerek satın alınıyor ve yıpranıp tüketiliyor. Diğer taraftan yorulmanın sonunda dinlendikten sonra meydana gelen artık emek de arzediliyor. Artık emek kredi

yoluyla talep ediliyor. Tüketildikten sonra bakımı yapılan artık mallar da arzediliyor ve taahhüt edilen inşaatlara malzeme talep ediliyor.

Artık mal ve emek birleştirilerek inşaat yapılıyor, binalar ve işyerleri piyasaya arzediliyor, satın alınıyor veya kiralanıyor ve kullanılmaya başlanıyor. Böylece ülke imar ediliyor.

Bütün bunlar merkezden geçen bileşenlerdir. Bunun yanında yaşamak, iş aramak, iş bulmak, üreme, satış, satın alma ile artık emeğe iş arama, artık emeğe iş bulma, artık malı satma, artık malı satın alma, yapma ve kullanma da bileşke değerlerdir.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Ekonomi, malın arz ve talebinden oluşan bir mekanizmadır.

**SOSYALİST:** Ekonomi, emeğin arz ve talebinden oluşan bir mekanizmadır.

**KAPİTALİST:** Ekonomi, malın üretilmesinden oluşan bir mekanizmadır.

**KOMÜNİST:** Ekonomi, malın tüketilmesinden oluşan bir mekanizmadır.

**TEŞEBBÜSÇÜ:** Ekonomi, insanın çoğaltılmasından oluşan bir mekanizmadır.

**DEVLETÇİ:** Ekonomi, eşyanın çoğaltılmasından oluşan bir mekanizmadır.

*Önceki açıklamalarımızda ekonominin tek yönlü bir düzen olmadığını ve birleşik bir sistem olduğunu belirtmiştik. Bu bakımdan yukarıdaki görüşler, eksiktir. Bu*

*görüşlerden her birinin ayrı ayrı açıklanabilir. Örneğin, insanı kalbi, beyni veya midesi için düşünmek mümkündür. Fakat asıl olan sistemlerin bütün halinde insan için olmasıdır.*

**ADİL DÜZEN:** *Ekonomi çalışıp yaşama düzenidir. Bu düzen topluluk içinde kurulmakta ve canlılık vasıflarını taşımaktadır. Dolayısıyla ekonomi altı temel olayın terkibinden oluşmaktadır.*

- 1- İstihsal (Üretme, yorulma, dinlenme, teslim )*
- 2- İstihlak ( Tüketme, beslenme, bakım, güçlenme )*
- 3- Mübadele ( Mal arzı, tasarruf, taahhüt )*
- 4- Tedavül ( Emek arzı, teşebbüs, kredi )*
- 5- İaşe ( Talep, Çalışma verimi, doyurma)*
- 6- İmar ( Artık mal ve emeğin talebi, mal verimi, yıpranma )*

*Bunlardan istihsal (üretim) ve istihlak (tüketim) ekonomik faaliyeti; mübadele ve tedavül arzı; iaşe ve imar talebi meydana getirirler ve ikiye ikiye birbirine zıttırlar. Değer olarak hepsi de birbirine eşit olup ekonominin ana yapısını kurarlar. Bu ana sistemler ekonominin unsurlarıdır ve bunlarsız ekonomi olmaz. Bununla beraber bunların hiç biri gaye değildir; hepsi birden araçtır. Acaba gaye nedir? İşte doktrinler bunun cevabında verememektedirler. Araçlardan birini gaye yapmışlar ve ona tapmaya başlamışlardır. Güneşe ve heykele tapan eski putperestlerle yeni putperestler arasında sadece tekamül farkı vardır. Onların tanrıları daha basit ve dış görünüşlü idi, bunların ise matematikle izah edilmiş karışık sistemlerdir.*

*Kainatı Allah varetmiştir. İktisat nizamını da o koymuştur. Allah için gaye, var etmektir. Bizim için gaye ise bu nizam içerisinde yaşamaktır. Bir işçi fabrikaya ücret almak için gider, fabrika sahibi de işçiyi çalıştırmak için alır. Her birinin gayesi başkadır, fakat çıkarlar paraleledir. Allah kainatı bir fabrika gibi yaratmıştır. Geçinmek için çalışırız, O ise bizi kendi işlerini yapmamız için çalıştırır ve bize ücret verir. Fabrikada iş yapıp ücret alabilmek için o fabrikanın nizamına uymak zorundayız. Aksi takdirde ne iş yapabiliriz , ne de fabrika sahibi iş veriri. Sonuç olarak görevimiz, mevcut nizamı öğrenip faydalanmak olmalıdır. Yoksa elin fabrikasında bu acemiliğimizle nizam koymaya kalkışmak fabrikadan kovulmamıza neden olacaktır.*

*İşte Adil Ekonomik Düzenin felsefesi budur.*

#### **b) Ekonomik Bileşkeler:**

İnsan çalışıyor, satıyor, alıyor, yaşıyor, iş arıyor ve iş buluyor. Artık malı satıyor, artık malı alıyor, artık emeğe iş arıyor, artık emeğe iş buluyor, yapıyor ve kullanıyor. Bunlar daha önce anlatılan altı temel faktöre göre ifade edilebilir. Faaliyet eksenini (I), arz eksenini (j) talep eksenini (k) birim vektörleri ile gösterirsek,

**Çalışma = i İstihsal - k İaşe**  
**Satma = - I İstihsal + j Mübadele**  
**Alma = - j Mübadele + k İaşe**  
**Yaşama = -k İaşe - I İstihlak**  
**İş Arama = I İstihlak - j Tedavül**  
**İş Bulma = j Tedavül + k İaşe**  
**Artık Malı Satma = I İstihlak + j Mübadele**  
**Artık Mal Alma = - j Mübadele - k İmar**  
**Artık Emeğe İş Arama = -I İstihsal - j Tedavül**  
**Artık Mala İş Bulma = j Tedavül - k İmar**

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Ekonominin kalbi pazardır. Mallar burada alınır, satılır ve böylece ekonomik faaliyet devam eder.

**SOSYALİST:** Ekonominin kalbi bankadır. İş aranır ve iş bulunur, böylece ekonomik düzen devam eder.

**KAPİTALİST:** Ekonominin kalbi iş yeridir. Mal burada üretilir ve ekonomik düzen devam eder.

**KOMÜNİST:** Ekonominin kalbi yaşama yeridir. İnsan tüketir ve güçlenir, böylece çalışıp yaşamaya devam eder. Dolayısıyla ekonomik faaliyet gösterilmiş olur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Ekonominin merkezi çarşıdır. Burada imalat yapılır, siparişler yerine getirilir ve böylece ekonomik faaliyet devam eder.

**DEVLETÇİ:** Ekonominin kalbi şantiyedir. İmar yapılır. Yaşama imkanları ve üretim yerleri hazırlanır. Böylece hayat kendiliğinden devam eder.

*Doktrinde her görüş, esas kabul ettiği işlemi ekonomik sistemin merkezine koymaktadır ve pompayı buraya yerleştirip diğer sahalara da su basmaktadır. Şebekenin bir yerine yerleştirilen pompa şüphesiz her tarafa su basmaktadır. Ancak en çok suyu pompanın yerleşmiş olduğu sahaya basmaktadır. Yakın sahalarda gelişmekte, uzak sahalarda cılız kalmaktadır. Bu da ekonomik dengenin bozulmasına, anormal büyümüş veya cüce kalmış uzuvların teşekkülüne neden olmaktadır. İşte sömürücü ve sömürülen sınıfları oluşturan gerçek neden budur.*

**ADİL DÜZEN:** *Ekonomi merkezleri bir kürenin yüzeyine yerleştirilmekte ve pompa kürenin merkezine konmaktadır. Pompadan eşit uzaklıkta bulunan merkezler eşit şartlarla sulandıklarından eşit imkanlarla gelişmekte ve denge bozulmamaktadır. En önemli sorun bunu sağlamaktır. Çatışmaların kaynağında bu sorun vardır.*

*Bütün ekonomik merkezlere aynı önemi verip herbirini bir merkezden idare etmek gerekir ya da her merkeze birer pompa koyup dengeli bir basınç sağlamak gerekir. Adil düzen kar müessesesini benimsemekle pazara kuvvetli bir pompa yerleştirmektedir. Diğer merkezlere zarar vermesin diye zekat vergisini benimsemiştir. Bankaya konan pompa faizsiz kredi müessesesidir. Masrafları devletçe karşılamak ve tefekkül edilmekle bir pompa da buraya yerleştirilmiştir. Devlet yardımı ve küçük sermayelerden vergi almamak, çalışanları vergiden muaf tutmak suretiyle işeye de bir pompa yerleştirilmiştir. Devlet yatırımları ve planlaması ve yatırım kredisi, imarı pompalamaktadır. Mülkiyet iş*

*yerlerinin, şuyuiyyet yaşama yerlerinin besleyici kaynaklarıdır.*

*Adil düzenin benimsediği müesseseler, böyle bir sistemi doğurmaktadır. Doktrinler de Adil düzenin benimsediği sistemin birer taraflarını benimsemişlerdir. Adil düzen, doğal düzen ve gerçek düzendir. Diğer doktrinler bu doğal düzenin birer yüzüne bakan tek taraflı görüşlerdir.*

*Adil düzen, mistik bir düzen değildir. Asıl mistik düzen, tek taraflı taassuplu görüşleri ile bu doktrinlerin ortaya koyduğu sistemlerdir. İlme aykırı görüşler adil düzence benimsenemez. Dolayısıyla adil düzen, mistik bir düzen olamaz.*

## **V- İKTİSADİ EKSENLER ve DÜZLEMLER:**

Ekonomi faaliyeti üretim ve tüketimden ibarettir. Bu eksenin merkezinden geçen dik düzleme arz-talep düzlemi diyoruz. Arz-talep düzleminin üstü üretim sahası, altı da tüketim sahasıdır.

Faaliyet eksenini ile arz eksenini arz düzlemini meydana getirir. Arz düzleminin bir tarafında iâşe bir tarafında imar faaliyetleri devam eder. Faaliyet eksenini ile

talep ekseninin meydana getirdiği düzlemin bir tarafında mal diğer tarafında emek hareket eder.

Böyle bir ekonomik mekanı tarif etmiş buluyoruz. Hiç şüphesiz bu mekan bizim yaşadığımız geometrik mekanın benzeridir, fakat bambaşka şeydir. Bununla beraber yaşadığımız yeryüzü de bu altı bölgeye ayrılmış bulunmaktadır.

Mübadele sahası pazarlardır. Burada mallar alınıp satılır. Tedavül sahası bankalardır. Burada iş aranıp bulunur. İş yerleri üretim yerleridir. Yaşama yerleri ise tüketim sahalarıdır.

Şantiye imarın, çarşı ise iaşenin yapıldığı yerlerdir. Bu mekanın eksenlere yerleştirildiğini düşünürsek daha somut anlama imkanı bulabiliriz.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Ekonomi insanın kurduğu bir düzendir. Bu düzeni en iyi kurup işletecek tüccardır. Bu ona teslim edilmelidir.

**SOSYALİST:** Ekonomi insanın kurup geliştirdiği bir düzendir. Onu teknisyenler idare etmelidir.

**KAPİTALİST:** Ekonomi insanın meydana getirdiği bir düzendir. Onu en iyi patron idare edebilir, bu nedenle ona verilmelidir.

**KOMÜNİST:** Ekonomi insanın kurup geliştirdiği bir düzendir. Bu düzeni çalıştırma halkın hakkıdır. Onu işçiler idare etmelidir.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Ekonomi insanların kurup geliştirdikleri bir düzendir. Onu esnaf idare etmelidir.

**DEVLETÇİ:** Ekonomi insanın kurup işlettiği bir düzendir. Onu en iyi hükümet çalıştırabilir. Ekonomik düzen hükümet tarafından işletilmelidir.

*Bütün doktrinlerin hareket kaynağı, ekonominin insanlar tarafından meydana getirilen ve insanların onu diledikleri şekle sokabilecekleri bir icat gibi düşünmeleridir. Yine her doktrin kendi sınıfını egemen kılmağa çalışmaktadır. İbn-i Haldun'u izliyen Durkheim ve esasta aynı görüşü paylaşmakla beraber, uygulamada tam aksine hareket edebilmek için ilmi gerçekleri tahriş eden Marx, bunun üzerinde durmuşlardır. Ama gerçek ekonomiyi bilmediği için fahiş hataya düşmüştür.*

**ADİL DÜZEN:** *Ekonomi doğal bir oluşturmaz. Fizik ve kimya kanunları gibi onun da kanunları vardır. İnsanoğlu bu kanunları değiştirme imkanına sahip değildir. Nasıl ki çekime kanununu maddeden kaldıramaz ve onu düşme huyundan vazgeçiremezse, bireydeki mülk edinme huyunu kaldıramaz ve onu bencillikten vazgeçiremeyiz. Sadece yine fizik kanunlarından faydalanılarak uçmak ve aya gitmek nasıl mümkün olabilmişse insanoğlu yine ekonomik kanunlardan faydalanarak insanın mülkiyete dönük eğilimini faydalı şekle sokabiliriz. Diğer taraftan kim bu tabii kanunları en iyi keşfeder ve bunlardan faydalanırsa o doğal düzene uymuş ve buna göre vazifesini yapmış olur. Kendi başına düzen kurmak isteyenler veya kurulu gerçek düzeni bozanlar, ona karşı gelmek isteyenler ise hem genel düzene zarar verir, hem de kendilerine.*

*Adil düzene göre tabiat tek varlığın eseridir ve ortaksız olarak onun tarafından meydana getirilmiştir.*

*Bütün sistemler aynı matemetiğin ifadesidir. Kanunları birbirine tamamen benzemektedir. Bu esastan hareket edilerek, örneğin elektrikte bilinen kanunlardan faydalanılarak ekonomideki kanunlar keşfedilebilir. Buna “kıyas” denmektedir. Ortaya konacak ekonomik hükümler de böylece tamamen teknik hükümlerin analogisi olacaktır. Yukarıda verilen pompa misali buna bir delil olarak gösterilebilir.*

## **II. EKONOMİK ZAMAN**

### **1- TESİR ÇİFTİ:**

Kainatta her şey oluş içindedir. Oluş, tesirin meydana getirdiği teessürdür.

$$\text{Oluş} = \text{Tesir} \times \text{teessür}$$

Herşey çift olarak yaratılmış ve bunların birleşimi oluşumu meydana getirmiştir.

$$\text{Birinci Oluş} = \text{Birinci Tesir} \times \text{Birinci Teessür}$$

$$\text{İkinci Oluş} = \text{İkinci Tesir} \times \text{İkinci Teessür}$$

Bu çiftler birbirinin aynısı değiller, yoksa çift olmazlardı. Bunlar birbirine tesir etmelidirler. Tesir de birinin hareketinin diğerini meydana getirmesidir. Riyazi olarak bu bağ:

$$\text{Yayılma Hızı Rot (Birincinin Tesiri)} = \text{İkinci Oluşun Değişmesi}$$

$$\text{Yayılma Hızı Rot (İkincinin Tesiri)} = \text{Birinci Oluşun Değişmesi}$$

Bu bağlar bütün oluşlar için doğrudur. İlk defa elektrik ve manyetik için incelenmiş tir. İkinci olarak biz ekonomi için inceliyoruz.

Bütün kainat tek varlığın eseridir. Kanunları hep birbirine benzer ve aynı matematikle ifade edilir.

Elektro manyetiğin birinci oluşuna elektriki indüksiyon, ikinci oluşuna da manyetik indüksiyon denmektedir. Birinci tesire elektriki alan, ikinci alana manyetik alan denmektedir. Birinci teessüre elektriki geçirgenlik, ikinci teesüre manyetik geçirgenlik denmektedir.

$$\text{Elektriki Endüksiyon} = \text{Elektriki geçirgenlik} \times \text{Elektriki Alan}$$

$$D = e E$$

$$\text{Manyetik Endüksiyon} = \text{Manyetik Geçirgenlik} \times \text{Manyetik Alan}$$

$$B = m H$$

**Yayılma Hızı Rot (Elektriki Alan) = Mağnetik  
Endüksiyon Değişmesi**

$$\mathbf{C \text{ Rot } E = B_t e}$$

**Yayılma Hızı Rot (Mağnetik Alan) = Eleketriki  
Endüksiyon Değişmez**

$$\mathbf{C \text{ Rot } H = D_t}$$

Bu formüllerin bir anlam ifade edebilmesi için yayılma hızının ve yayılma mekanının tanımlanması gerekir. Yayılma hızı ışık hızıdır. Yayılma mekanı isee yaşadığımız mekandır.

Elektrik teorisini bilenler, bundan sonra takip edeceğimiz hususları ve diğer birçok meseleleri elektrikle karşılaştırarak çözebilirler. Biz sadece analogideki tanımları yapacağız. Daha ilerisini bilenler için bu çok basit, bilmeyenlere ise anlatmak çok zordur. Diğer konulardaki açıklamalarımız sonraki kaitaplarda yapılacaktır.

## **GÖRÜŞLER**

**LİBERALİST:** Ekonomik düzeni insanların serbest iradeleri ile kurarlar. Herkes çıkarına uygun hareket eder ve toplum için de en iyi sonuçlar elde edilir.

**SOSYALİST:** Ekonomik düzen kanun, nizam, tarife ve talimatlarla kurulur.

**KAPİTALİST:** Ekonomik düzen mülk sahibinin onu en iyi şekilde değerlendirmesi ile kurulur.

**KOMÜNİST:** Ekonomik düzen işçilerin çalışma arzuları ile kollektif olarak kurulur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Ekonomik düzen düşünen insanların meydana getireceği sistemlerle kurulur.

**DEVLETÇİ:** Ekonomik düzen devletin teyidi ve kuvveti kurar. Yasaklar ve emirler düzeni kurar; bu tarihi gelişme içinde oluşur.

*Doktrinler, ekonomik düzeni insanların eseri görmekte ve değerlendirmekteler.*

**ADİL DÜZEN:** *Bütün evren tek varlığın eseridir. Benzer kanunlar ile sistemleri ve düzeni o varlık kurmuştur. Ekonomi de onun meydana getirdiği bir yapıdır. Ekonominin fizik kanunları gibi doğal kanunları vardır. İnsanoğlu bu kanunları değiştirme gücüne sahip değildir. Sadece bu kanunlardan yararlanabilir. Örneğin, insan yer çekimi kanununu kaldıramaz, fakat, ondan pek çok yerlerde yararlanabilir. Ekonominin kanunları da böyledir. İnsanın mülkiyete dönük eğilimlerini yok etmek ve ihtiyaçlarından kurtarmak mümkün değildir. Ancak ekonomik kanunlardan yararlanabilir.*

*Allah insanlara Kur'an'ı göndermiş ve bu ana kanunların esaslarını vazetmiş, ayrıca insana akıl vermiş ve araştırıp bu kanunları öğrenmesini istemiştir. (Rahman, Kur'an-ı öğretti, insanı yarattı, ona beyanı öğretti. Rahman:1)*

*Allah her şeyi ikili olarak çift yaratmıştır. (Belki anlarsını diye biz herşeyi ikili olarak çift yarattık. Zariyat:48)*

*Yeryüzüne düzeni o koymuştur. (Güneş ve ay hesapla hareket ederler, yıldızlar ve ağaçlar düzene*

*uyarlar, göğü yükseltmiş, dengeyi koymuştur. Dengeyi taşmayınız. Aranızdaki ölçüyü de yapın ve haksızlık yapmayın. Rahman:5-9)*

*Bütün bunlar bizi şu gerçeklere götürüyor: Biz yeni rejimler icat etmeyeceğiz ve yeni dünya yaratmayacağız. Mevcut düzeni ve dünyayı öğreneceğiz ve o düzene uymaya çalışacağız. Düzeni kurucu olarak bize düşen birşey varsa onu da aynı şekilde yine O'nun düzeni içinde yapmaya çalışacağız. Ekonomik düzen diğer doğal düzenlerle karşılaştırmalı ve anlamakta faydalanmalıyız. (Basiret sahibi olanlar! Karşılaştırma yaparak ibret alın. Bakara:59)*

## **2- EKONOMİK TESİR ÇİFTİ:**

Ekonomi, arz ve talep yoluyla insandaki eksikliğin eşyadaki vasıflarla; eşyadaki eksikliğin insandaki vasıflarla giderilmesidir. İnsandaki eksikliğe “**ihtiyaç**”, bu eksikliği gideren eşyadaki vasfa ise “**fayda**” denmektedir.

Eşyadaki eksikliği gidermeye “**işçilik**”, insandaki işçilik yapma kabiliyetine “**güç**” denir.

Her bireye ait olan bir şeyin herkese ait olabilmesine **ARZ**, herkese ait olan bir şeyin bir bireye ait olabilmesine **TALEP** denmektedir.

Arzın faydaya bölümüne **FİYAT**, talebin ihtiyaca bölümüne de **ÜCRET** denmektedir.

Bu tanımlardan sonra şu sonuca vararak diyoruz ki:

Ekonominin birinci oluşuna arz, ikinci oluşa talep, birinci tesire fayda, ikinci tesire ihtiyaç, birinci tessüre fiyat, ikinci tessüre de ücret diyebiliriz. O halde;

$$\text{Arz} = \text{Fiyat} \times \text{Fayda} \quad D=e \quad E$$

$$\text{Talep} = \text{Ücret} \times \text{İhtiyaç} \quad B=m \quad H$$

İşte böylece dengeli düzende arz talebe eşit olacaktır.

$$\text{Arz} = \text{Talep}$$

Arz değişmedikçe talep de değişmez.

a) Fayda arttıkça fiyat düşer. İhtiyaç arttıkça ücret düşer.

b) Karşılıksız yapılan hizmetler ücretleri, karşılıksız meydana gelen mallar fiyatları düşürür.

c) Levhiyat ücretleri yükseltir, israf fiyatları yükseltir.

d) Sermaye vergisi sistemi stabil (kararlı) kılar.

$$\text{Talep} = (\text{Ücret} + \text{Sermaye Vergisi} / \text{Nüfus}) \times \text{İhtiyaç}$$

Mala karşı verilen kredi de sistemi stabil yapar.

$$\text{Arz} = (\text{Fiyat} + \text{Kredi} / \text{Mal}) \times \text{Fayda}$$

Bu suretle ücret veya fiyat sıfır olduğu zaman dahi arz ve talep vardır. Sistem yavaş da olsa çalışmaktadır. Bu ilk yol alma enerjisine tekabül eder. Arabayı rolantide çalıştıran enerjidir. Atomlardaki sükunet enerjisine tekabül eder. Enerji (nhf) olması gerektiren bilindiği gibi  $E=(n+1/2)hf$  'dir ve böylece kimyada da anolojik netice ortaya çıkmış oluyor.

e) Faiz ve sigorta, sistemin stabilitesini bozar.

$$\text{Talep} = (\text{Ücret} - \text{Sigorta}) \times \text{İhtiyaç}$$

$$\text{Arz} = (\text{Fiyat} - \text{Faiz}) \times \text{Fayda}$$

İşçinin eline geçecek para sigorta bedeli kadar azalmaktadır. Bu durum ücreti düşürüyor, demektir. Faiz de fiyatın içine girmiş oluyor, oysa faiz arzla ilgisi olmayan bir faktördür ve fiyattan çıkarılması gerekir.

Sonuç olarak henüz ücret sıfır olmadan dahi talep durmakta ve yine fiyat sıfır olmadan arz durmaktadır. Bu da, bunların ekonomiye nasıl ters etki ettiğine açık bir kanıttır.

## GÖRÜŞLER

**LIBERALİST:** Arz, satış bedeliyle faydanın çarpımı, talep ise alış fiyatı ile ihtiyacın çarpımıdır.

$$\text{Arz} = \text{Satış Fiyatı} \times \text{Fayda}$$

$$\text{Talep} = \text{Satın Alma} \times \text{İhtiyaç}$$

**SOSYALİST:** Talep alınana ücret ile ihtiyaç, arz ise harcanan ücret ile faydadır.

Talep = Alınan Ücret x İhtiyaç

Fayda = Harcanan Ücret x Fayda

**KAPİTALİST:** Arz, ortaya konan fayda, talep ise faydanın yer değiştirmesidir.

Arz = Fayda

Arz = - Fayda

**KOMÜNİST:** Arz, ihtiyacın karşılanması, talep ise ihtiyaçdır.

Arz = -İhtiyaç

Talep = İhtiyaç

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Arz, eksiltelen insandır, talep ise artırılan insandır.

Arz = -İnsan

Talep = +İnsan

**DEVLETÇİ:** Arz, artırılan eşya, talep ise eşyanın eksiltilmesidir.

Arz = Eşya

Talep = -Eşya

**ADİL DÜZEN:** *Arz, satış fiyatı ile faydanın çarpımıdır. Talep ise alınana ücret ile ihtiyacın çarpımıdır. Alış fiyatı ücrete eşittir, alınan ücret de satış fiyatına eşittir. Bu faizsiz sistemde böyledir. Dolayısıyla*

*sosyalist ile liberalistin görüşleri birleşir. Diğer görüşler ise yanlıştır.*

**Arz = Satış Fiyatı x Fayda**

**Talep = Alınan Ücret x İhtiyaç**

*Bu dengeli sistemde arz talebe eşittir. Bunun sonucunda ücretlerin arttırılması fiyatları arttırır. Bu nedenle işçilere yapılan zamların gerçekte hiçbir değeri yoktur. Sosyal düzene çalışması bundan dolayı stabil değildir. Bu formüllerin gereği olarak,*

*a) Vergi, gelirden değil, üretimden alınmalıdır.*

*b) Üretimden alınan vergi paradan değil, maldan alınmalıdır.*

*c) Vergi, kardan değil, sermayeden alınmalıdır.*

*d) Toplanan zekat nüfus başına halka dağıtılmalıdır.*

*e) Kredi mal başına dağıtılmalıdır.*

*f) Faiz yasaklanmalıdır. Sigorta müessesesi olmamalıdır.*

*g) Devlet hizmetleri ücretsiz yapılmalıdır.*

### **3- TESİR ÇİFTİNDE KARARLILIK:**

Yukarıdaki formüllerle vergilerin nasıl alınabileceğini belirlemek mümkündür:

a) Vergi ücretten alınıyorsa halkın gerçek ücretini azaltıyor, yani zekat vergisinin yaptığıнын tersini yapıyor; dolayısıyla sistemi kararsız kılıyor.

$$\text{ Talep} = (\text{Ücret} - \text{Kazanç Vergisi} ) \text{ İhtiyaç}$$

b) Gelir vergisinin alınması ise malların daha pahalı satılmasına neden olur; zira, tüccar karına devlet karı da ilav edilmiş olacaktır. Formülde ise alış fiyatı değil, satış fiyatı geçmelidir. O halde tüccara kalacak olan kar ile devletin aldığı **gelir vergisi** satış fiyatından düşürülmelidir. Bu da mala verilen kredinin yaptığı etkiye zıt bir tesir yapar.

$$\text{ Arz} = ( \text{ Fiyat} - \text{ Gelir Vergisi} - \text{ Paradan Kar} )$$

**Fayda**

c) Üretimden vergi almak arz edilen faydayı azaltır. Böylece daha az mal üretilmiş olur. Bu arzı düşürür ise de vergi oranı düşük olduğu sürece sistemin kararlılığına tesir etmez. Vergi oranı çok büyük olursa yine stabiliteyi bozar. Fazla verginin devlet için iyi olduğu sanılmamalıdır. Normal vergi yüzdesi, üretimin onda biri olmalıdır. En çok bunun iki misline çıkarılabilir. Daha fazla vergi almak veya paradan vergi almak ekonomik hayatı mehveder.( Onlu ve ikili sistemlerin tatbikatı)

$$\text{ Arz} = \text{ Fiyat} (\text{Fayda} - \text{ Üretimden mal olarak alınan vergi})$$

d) Sermayeden alınan vergi ihtiyacı çoğalmaktadır. Zira sermaye sahipleri kendi bedenini varlıklarını beslemek zorunda oldukları gibi mali

varlıklarını da devamlı beslemek zorundadırlar. Bu da yeni ihtiyaç sahaları yaratmak ve sermaye sahiplerini devamlı faaliyete sürüklemektedir. Bu ise ekonomik faaliyetin kaynağı olmaktadır. Netice en güzel sonuca varmaktadır.

$$\textbf{Talep} = \textbf{Ücret (İhtiyaç + Sermaye Vergisi)}$$

Toplumda meydana gelen arızaların sebebi ile bazen ücretler sıfır olabilir. Bu durumda talep de sıfır olur. Talebin sıfır olması arzı da sıfır yapar. Yine pek doygun yıllarda ihtiyaç sıfır olur. İhtiyacın sıfır olması talebi sıfır yapar ve arz da sıfır olur. Arzın sıfır olması ise hiç kimsenin malını satamaması demektir. Malını satamayan halk, çalışıp iş yapamaz hale gelir. Bu durumda geleceğe dönük büyük tehlikeler belirir. Bu da iki sebepten ileri gelir: Ya kar yapılamadığı için sermaye donup durmaktadır; buna özellikle faiz sebep olur. Sermaye vergisi bu durmayı önleyici bir tedbirdir. Ya da halkın elinde satın alma gücü kalmaz, bu ise durgunluk meydana getirir. Bunu da vergisinin dağıtılması karşılamaktadır.

$$\textbf{Talep} = (\textbf{Ücret} + \textbf{Sermaye Vergisi} / \textbf{Nüfus}) (\textbf{İhtiyaç} + \textbf{Sermaye Vergisi} / \textbf{Sermaye})$$

Burada ücret ve ihtiyaçların yanında birer sabite mevcut olduğu için talep hiçbir zaman sıfır olmamakta ve sistem devamlı olarak çalışmaktadır. İşte bu nokta faizsiz sistemin temelini oluşturmaktadır.

$$\textbf{( Zekat = Sermaye Verigisi )}$$

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Devlet insanların müşterek hizmetlerini gören bir şirkettir. Bu esasa göre herkes karına göre bu ortaklığın masraflarına katılmalıdır.

$$\text{Arz} = (\text{Fiyat} - \text{Kardan Vergi}) \text{ Fayda}$$

**SOSYALİST:** Devlet insanların ortak hizmetlerini gören bir dernektir. Bu esasa göre herkes emeğinden, yani kazancından vergi vermelidir.

$$\text{Talep} = (\text{Ücret} - \text{Kazanç Vergisi}) \text{ İhtiyaç}$$

**KAPİTALİST:** Devlet mülk sahiplerinin mallarını bekleyen bir bekçidir. Mülk sahipleri mülkleri oranında vergiye katılmalıdırlar.

$$\text{Arz} = \text{Fiyat} (\text{Fayda} - \text{Varlık Vergisi})$$

**KOMÜNİST:** Devlet insanların haklarını koruyan bir kuruluştur. Bu nedenle nüfus başına ve güce göre vergi verilmelidir.

$$\text{Talep} = \text{Ücret} (\text{İhtiyaç} - \text{Müşterek İhtiyaç})$$

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Devlet bir esnaf birliğidir. Herkes sanatına göre vergi vermelidir.

**DEVLETÇİ:** Devlet bireylerin meydana getirdiği bir vücuttur. Bu nedenle vergi yoktur, tersine devletin ücret vermesi gerekir.

**ADİL DÜZEN:** *Devlet, içinde bireylerin müstakil olarak yaşadıkları bir organdır ve devletin organlarından ayrı bir şahsiyeti vardır. Bireyle devlet birbirine ortak çıkarları ile bağlıdırlar. Devlet kendi*

*çıkarını düşünerek değişik hizmetler görür; bireyler de kendilerine yapılacak hizmetleri düşünerek vergilerini verirler. Devlet yaptığı ve yapacağı hizmetler karşılığı vergi alabilir. Bireyler de verdikleri veya verecekleri vergiler oranında faydalananabilirler.*

*Devlet, tüccarın malını korumakta, akitlerini teyit etmekte, alacak ve borçlarını tahsil etmektedir. O halde tüccar, bu hizmetlerine karşılık vergi ödemelidir.*

*Devlet basit bir şirket değildir, bu nedenle hizmetlerini herkes için yapar. Devlet aldığı vergileri yalnız vergi aldığı kimseler için değil de herkes için harcar, böylece bireyler arasında sosyal dayanışma meydana gelir.*

*Devlet vergileri aşağıdaki esaslara göre alır:*

*a) Sınırlı olup tükenen imkanlardan (madenler gibi), faydalananlar üretimin beşte birini, sınırlı olup tükenmeyen mallar inhisar altına alınmış ise üretimin onda birini (örneğin tarladan kaldırılan tahıllardan), inhisar altına alınmayanlardan sermaye vergisi olarak kırkta birini devlete vergi olarak verirler. Bu da paradan, ticaret mallarından, merada yayılan hayvanlardan ve depo edilen yiyeceklerden alınır.*

*b) Toplanmış olan vergiler, yoksullara geçim yardımı, fakirlere sermaye yardımı, hizmet edenlere ücret, üstün ehliyetlilere maaş olarak verilir ve esirlerin kurtarılması ve borçlanmalar için harcanır (banka). Ülke imar edilir ve yurt savunması yapılır. Ayrıca hastalık ve yetimlik yardımları da yapılır, toplumun ve hükümetin gerekli gördüğü yerlerde harcanır.*

***Talep = (Ücret + Zekat / Nüfus) (İhtiyaç + Zekat / Sermaye) sistemi çalıştırılır.***

#### **4- EKONOMİK HIZ VE MEKAN:**

Oluş çiftlerini değerlendirebilmek için, ekonomik mekanın ve yayılma hızının tanımlanması gerekir. Yüksek geometriyi okumayanların bunları anlaması çok zor olmakla beraber biz oldukça basit şeklini de vermiş olacağız.

Geometri noktalarından meydana gelir. Noktaların taşıdıkları kol çifti oranında boyutlu mekan ortaya çıkar. Tek boyutlu mekanda (noktalar) iki, iki boyutlu mekanda dört, üç boyutlu mekanda ise altı kolludurlar.

Mekanların bir kısmı katı cisimler gibi rijittir, bir kısmı da sıvılar gibi akışkandır. Ekonomik mekanı anlamaya çalışırken bütün bunların düşünülmesi gerekir. Geometride mesafe ölçüleri şart değildir. Projektif geometride ölçü diye birşey yoktur.

Ekonomik mekanın noktaları insanlardır. İnsanların birleşmesi sonucunda ekonomik mekan kurulmuş olur. Bu nedenle ekonominin kanunları ancak topluluk içinde geçerlidir. Birey ekonomisinde bu kanunların uygulanması sözkonusu olamaz.

İnsanın birinci çift kolu, çalışıp yaşamasıdır. İkinci çift kolu, alıp satmasıdır. Üçüncü çift kolu ise çoğalıp imar etmesidir. Bunlar altı koldur ve yine bir bireyden diğer bireye uzanabilmektedir. Bu şekilde üç boyutlu ekonomik mekanı tanımlamaktayız.

Bu ekonomik mekan rijit değildir. Suda olduğu gibi noktalar yerlerini sürekli değiştirmektedirler. İnsanlar, yeryüzünde yaşadıklarından, fiziki mekanları olduklarından, ekonomik mekan ile fiziki mekan arasında da irtibat vardır. Ekonomik mekanda eksenlerden birine, çalışıp yaşama boyutuna faaliyet boyutu diyoruz ve bu boyutu yönlüyoruz. Çalışma ve yaşama birer yön oluyor. İkinci boyut alış ve satış boyutu olup bu da alma ve satma şeklinde yönelmiştir. Üçüncü boyut çoğalıp imar etme boyutu olup çoğalma ve imar da bunların yönünü teşkil eder.

Burada tanımlanacak olan duyurma hızı ise bir bireyde meydana gelen ekonomik bir değişimin diğer bireyler tarafından duyurulması ile ilgili hızdır. Bu da iletişim ve reklamla ilgilidir ve toplumdan topluma değişir. Sosyal bağlar ve teknik imkanlar bu yayılma hızına başka şekiller verecektir.

Bu açıklamalara ek olarak daha önce tanımladığımız ve açıkladığımız vektörleri rahatlıkla bu mekanımıza yerleştirebiliriz ve böylece bir orjin noktasını kabul etmiş ve eksenleri tanımlamış oluruz. (§:12)

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Ekonominin temeli mübadeledir. Mübadelenin düzgün gitmesi bütün ekonomiyi en iyi şekilde yürütür.

**SOSYALİST:** Ekonominin temeli tedavüldür. Para işlerinin normal gitmesi herşeyi normalleştirir.

**KAPİTALİST:** Ekonominin temeli üretimdir. Üretimin artırılması herşeyi normalleştirir.

**KOMÜNİST:** Ekonominin esası tüketimdir. Tüketime adil bir şekilde düzenlenmesi her şeyi normalleştirir.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Ekoniminin temeli iâşedir. Çoğalan ve beslenen nüfus herşeye yeter.

**DEVLETÇİ:** Ekonominin temeli imardır. Ülkenin imar edilmesi herşeyi normalleştirir.

*Görülüyor ki doktrinler, organlardan birini diğerlerine hakim kılarak sorunları çözmeye çalışmaktadırlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Ekonomi üç boyutlu mekandan meydana gelen doğal bir oluşturdur. Kurumlar doğal düzen gereği meydana gelmiştir. Kurumlardan her biri tüm ekonomi içindir. Ekonomi de tüm olarak diğer kurumlar gibi millet içindir, insan içindir, yoksa kendileri gaye değildir.*

*Ekonominin böylece birbirine denk üç çift unsuru vardır, bunlardan biri olmazsa ekonomi olamaz.*

*Üretim - Tüketim*

*Mübadele - Tedavül*

*İâşe - İmar*

*Bunlardan her çift birinin zıddı olup dengeli toplulukta eşittirler. Bir ülkede üretim kadar tüketim vardır. Yoksa ortada bir yığılma meydana gelirdi. Bugün herkes ürettiği malı sattığı için veya bizi sadece sattığı mal ilgilendirdiği için mübadele de bunlara eşittir. Oysa bugün bütün alışverişler para ile olmaktadır. O halde tedavül de mübadeleye eşittir. Diğer taraftan arz talebe eşit olacağından iâşe de mübadeleye eşit olacaktır.*

***Dengenin sağlanabilmesi altıncı bileşenin de bunlara eşit olması ile gerçekleşir. O halde:***

***Üretim = -Tüketim = I Mübadele = İ Tedavül = -  
I İaşe = -k İmar***

## **14.Ders**

### **5- TESİR KANUNLARI:**

İhtiyacı giderme çabası faydayı doğurmaktadır, faydayı kullanmakla ihtiyaç giderilmektedir. Yani fayda doğrudan doğruya ihtiyacı gidermiyor. İhtiyaç da doğrudan doğruya faydayı doğurmuyor. Muhtaç olan insan çalışıyor, neticede fayda doğuyor. Fayda kullanılıyor, ihtiyacı gideriyor.

Faydanın ihtiyacı karşılayabilmesi için kapalı bir devrenin oluşması gerekmektedir. Elma topraktan dallar arasında usare olarak gelir. Havadan alınan güneş ve karbondioksit ile birleşir, zaman içinde bol vitaminli elma halinde oluşur. Sonra insanlar tarafından toplanır, yenir, midede sindirilir, kana karışır, yakılır, su, atık ve karbondioksit olarak dışarıya atılır. Böylece tekrar eski hale döner. Bu sürecin bir tek halkası kopsa ihtiyaç giderilmemiş olur. Örneğin sindirilmezse veya nakledilemezse fayda sıfır olur. Bazen da negatif fayda yani zarar doğar.

İhtiyacın da faydayı doğurabilmesi için devreyi tamamlaması gerekir. İnsanlar çalışır emeğini harcar, mal meydana getirir, onu yer, sonra tekrar bir emek meydana getirir. Böylece yeniden çalışır. Fayda ancak bu şekilde sağlanmış olur. Yoksa eğer insan tekrar güçlenmezse buna

fayda nazarı ile bakılmaz. Çünkü fayda, insana yaradığı müddetçe faydadır.

Elektrikte olduğu gibi burada da faydanın hareketinden ihtiyaç, ihtiyacın hareketinden de faydanın doğduğu görülmektedir.

**Duyurma Hızı Rot Fayda = Talebin Değişmesi**  
 **$\mathbf{v \text{ Rot } H = D_t}$**

**Duyurma Hızı Rot İhtiyaç = Arzın Değişmesi**  
 **$\mathbf{v \text{ Rot } E = B_t}$**

Fayda ve ihtiyaç, vektörsel birer büyüklüktür. Bir şeyin faydası yerine göredir. Bir sabanın faydası sadece üretime yaramaktadır. Bir elmanın faydası sadece tüketime yaramaktadır. Bir mağazanın faydası mübadele içindir. Bir paranın faydası tedavüle yaramaktadır. Bir arsa imara yarar, bir bina iâşeye yarar. Böylece vektör yönünü ve doğrultusunu değiştirir. İhtiyaç da aynı şekilde maksada göre yön alır. Bir tohumla olan ihtiyacımız üretim içindir. Bir yuvaya olan ihtiyacımız tüketim içindir. Birer kat sayı ile bunlara bağlı olan arz ve talep büyüklükleri de birer vektördür.

Bunların rotasyonlarını (dönüşlerini) tanımlamak şu anlama gelir: Bir mal iş yerinden pazara gider, pazarda satılır, esnaf bunu ham madde olarak alır ve tekrar bir güç harcayarak yeni bir mal meydana gelirse bir fayda halkası meydana gelir. Bu mutlaka bir ihtiyaç doğurmuştur. Çünkü insanlar çalışmış ve yorulmuşlardır. Bir mal kullanılır, hazmedilir ve sonunda tekrar güçlenirse bir ihtiyaç halkası meydana gelir. Bu faydayı doğurmuştur, zira bir emek arzı vardır.

Anolojisinin temelini oluşturan bu prensiplerin riyazi işleyişi üzerinde başka kitaplarda durulmalıdır.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Fayda ihtiyacı gideren şeydir.  
 $\text{Fayda} = -\text{İhtiyaç}$

**SOSYALİST:** İhtiyaç faydayı doğuran şeydir.  
 $\text{İhtiyaç} = -\text{Fayda}$

**KAPİTALİST:** Faydanın bir kısmı ihtiyacı giderir.  
 $\text{Fayda} = -\text{İhtiyaç} - \text{Artırma}$

**KOMÜNİST:** İhtiyacın bir kısmı fayda ile giderilir.  
 $\text{İhtiyaç} = -\text{Fayda} - \text{Hizmetler}$

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Faydanın bir kısmı ihtiyacın bir kısmı ile giderilir.  
 $\text{Fayda} - \text{Artırma} = -\text{İhtiyaç} + \text{Hizmet}$

**DEVLETÇİ:** İhtiyacın bir kısmı faydanın bir kısmı ile giderilir.  
 $\text{İhtiyaç} + \text{Hizmet} = -\text{Fayda} + \text{Artırma}$

*Doktrinler fayda ile ihtiyacı daima toplamaktadırlar. Bundan dolayı gerçek ekonomik düzeni kuramamaktadırlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Kullanılmayan fayda ihtiyaca tesir etmez, ihtiyacın giderilmesi eksilen fayda, faydaların üretilmesi eksilen güç (artan ihtiyaç ) ile orantılı değildir. Her güç mutlaka fayda, her fayda mutlaka güç meydana getirmez. Sadece arz ve talep, doyurma hızı fiyat ve ücret, fayda ve ihtiyacın fonksiyonlarıdır. Aralarında toplama bağından başka bağlarla bağlıdırlar.*

*Kur'an'da bu bağ genel kural olarak Zariyat Suresi'nin başında verilmiştir. "Zirveler ziralandığında" denilmiştir.*

*"Zirve", hakim nokta, müessir yer demektir. Bu kelime Türkçede de böyle kullanılır. "Zira" ise ağacın etrafına yaptığı gölge ki, orasını tesir altına alır ve ekinin bitmesini önler, bu kelime tesir sahası anlamına gelmektedir. Araplar undan yaptıkları lafayı kaynatırken bir kepçe veya çubuk ile karıştırırlar. Böylece lafa, bir taraftan çubuğun etrafında dolanır, diğer taraftan çubuk kazan içinde halka çizer. Böylece çubuk kazanın içini tesir altına alır. Buna "ziralamak" derler. Herşeyi ikili olarak çift yarattığını söyleyen Allah genel kural olarak tesir çiftlerinin böyle biribiri etrafında halkalar meydana getirdiklerini de bildirmektedir. Bu genel ifadenin riyazi olarak gösterilmesi bilindiği gibi şöyledir.( Matemetikte çok iyi bilinmektedir )*

$$D = e E$$

$$B = m H \text{ ise}$$

$$c \text{ Rot } E = B_t$$

$$c \text{ Rot } H = D_t$$

***Ekonomide bu formüller***

***Duyurma Hızı Rot Fayda = Talebin Değişmesi***

***Duyurma Hızı Rot İhtiyaç = Arzın Değişmesi***

***Arz = Fiyat x Fayda***

***Talep = Ücret x İhtiyaç***

***Bu neticeler İslamiyet'te geliştirilmiş bulunan kıyas (anoloji) ilmi ile elde edilmiştir.***

***Bütün bunlar, ekonomi sisteminin sadece adil ücret sistemi ile halledilemeyeceğini gösterir.***

**15.Ders**

## **EKONOMİK KATALİZÖR**

### **PARA:**

Birey kendi başına yaşasaydı veya diğer bireylerle ikili ilişkiler kursaydı ekonomi faaliyeti yeni araçlara ihtiyaç duymazdı. Fakat insan topluluk içinde yaşamaktadır ve bu sayede sayısız faydalar elde etmektedir. İnsanı topluluğa bağlayan bir vasıtaya ihtiyaç vardır. Bu da şu şekilde gerçekleşmektedir:

Birey diğer bir bireyle ilişki kurduğu zaman toplulukla kurmuş kabul edilir. Örneğin bir malı diğer bir şahsa verince topluluğa vermiş olur, sonra o malı verdiği adamdan değil, başka birinden alabilir ve topluluktan almış olur. Yani herkes bir başka insanla alış verişte bulunduğu zaman aynı zamanda topluluğa vekaleten vermektedir. Ahmet Mehmet'e elmayı verirken, Ahmet elmayı önce topluluğa verir ve kendisi artık topluluğun vekili olarak o elmaya sahiptir. Mehmet elmayı Ahmet'ten değil topluluktan alır. Böylece herkes topluluğa borçlu ve

alacaklı hale geliyor. Bu durum işleri çok kolaylaştırmaktadır.

Bir değiştirmenin toplulukla yapılmış olabilmesi için topluluğun onu garanti etmesi gerekir. Bu nasıl mümkün olabilir? İşte bunu sağlamak için aracı bir vasıta kullanılmaktadır. Para ismi verilen bu vasıtayı, birey verdiği şeye karşı topluluktan almakta ve sonra iade ederek topluluktan istediği şeyi almaktadır. Öyleyse **para, bireyin topluluğa verdiği mala karşılık devletten aldığı senettir.**

İşte birey bununla hem malı değiştirme imkanına ulaşmakta, hem de mallarını ve emeklerini topluluğa külfetsiz emanet ederek depolama imkanına sahip olmaktadır. Para emeğin ve malların diğer emek ve mallara nisbetle olan değerini ölçmektedir.

Herkes verdiği malı veya emeği karşılığında para almaktadır. Bu para ile sonra başkasının malı veya emeği alınmaktadır. Böylece herkesin kendi mal ve emeğini ne ile değişebileceği ortaya çıkmaktadır. Bu suretle para ölçü vasıtası olmaktadır.

Bir mal topluluğa verilip başkaları tarafından alınırken veren en pahalıya satmayı, alan da en ucuza almayı düşünecektir. O halde alış veriş yapanların çıkarları zıttır, anlaştıkları miktar denge miktarıdır. Topluluk bu anlaşma miktarını kendi tekeffülü için de esas almaktadır. Bu şekilde bireyler, değerleri topluluğa verip alırken, aralarında yaptıkları anlaşmalar yeterli olup başka vasıtaya ihtiyaç yoktur.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Para mübadele vasıtasıdır, değer ölçüsüdür. Esas olarak tüccarın elinde bulunur. Maldan farkı yoktur. Mallardan biri para yerine kullanılır, paralığını kullananlar belirler.

**SOSYALİST:** Para kredi vasıtasıdır. Borç miktarını ölçer. Bankada bulunur. Bankanın çıkardığı senetler para olur.

**KAPİTALİST:** Para malların bedeli karşılığıdır. Mal sahipleri tarafından çıkarılır. Mala karşı çıkarılmış senetler, para olarak kullanılır. Sahibi patrondur.

**KOMÜNİST:** Para emeğin ücreti karşılığıdır. Emek sahibi tarafından çıkarılabilir. Paraya sahip olan, topluluğa o kadar emek vermiş olur. Paranın sahibi işçidir.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Para azlıktan dolayı halk tarafından aranan bir şeydir. Topluluğun kazandırdığı bir değerdir. Karşılığı yoktur. Altın ve gümüş böyle bir paradır. Sahibi de ona sahip olandır.

**DEVLETÇİ:** Para devletçe teyit edilmiş bir senettir. Karşılığı bütün ülkedir. Sahibi devlettir.

*Paranın kaynağı ve gördüğü hizmetlerin çeşitliliğinde şüphe yoktur. Görüşlerden her biri kendi anlayışına göre doktrinine en çok uyanı seçmiştir. Tüccara alış-veriş yaptığı şey para olarak yetmektedir. Müteşebbis ise kolayca zengin olma hevesindedir. Onun için ideal para, altındır. Banka ise kağıt basıp topluluğu sömürmek ister.*

**ADİL DÜZEN:** *Alış verişte kendiliğinden meydana gelen tabii para esastır. Buna birşey denemez. Altın para da tabii olarak kabul edilmiştir. Mal karşılığında mülk sahiplerinin tanzim ettikleri senet de, toplulukça kabul edildiği takdirde birşey denemez. Bütün*

*bunların gerçekte değerleri ve faydaları vardır. Paralık ek değer ve faydadır. Adil düzende fiyat sınırlaması olmadığına göre, para olmasından meydana gelen değer artışına müsadde edilmiş ve adil düzen akitleri kendi teminatı altına almıştır.*

*Bankanın para çıkarması ise karşılıksız olduğu müddetçe halkı kandırmaktan ibaret olur. Fakat altın alıp yerine kağıt para çıkarabilir. Devlet de piyasaya arz edilmeyen bir mal karşılığında para çıkaramaz. Ama satışa arz edilmiş bir gayrimenkul karşılığında para çıkarabilir. İşçi emeğine karşılık meydana getirdiği gayrimenkule hissedar edilebilir ve bu hisse senetlerinin devri mümkün olur. Böylece tabii para ile banka ve devletin çıkardığı altın ve emlak parası ile adil düzen para müessesesinin bütün sakıncalarını gidermiştir. Faiz yasaklığı, zekat mecburiyeti paraya gerçek para değerini vermektedir.*

*Adil düzene göre, para maldan farklıdır ve değişik hükümlere tabidir. Paradaki artma ve eksilme borçluya, maldaki artma ve eksilme ise alacaklıya aittir. Bu kesin hüküm sonucu faiz yasak, ortaklık serbest olmuştur. Batılı doktrinlerde ise para ile malı ayırılmamakta ve aynı hükme bağlanmaktadır. Ya faiz de mübah görülüyor ya da kar da yasaklanıyor.*

## 16.Ders

### ALTIN PARA

#### a) Tüccar Parası:

Mübadelede halk malı para mukabili tüccara satmakta, tüccar aldığı malı dönüp para mukabili yine halka satmaktadır. Yani halk, malı para kullanmadan üretmekte, sadece değiştirmek için para kullanmaktadır.

Tüccar bir aracı olmaktadır. Tüccarın bu aracılığı yapabilmesi için ücrete muhtaçtır. O halde tüccara bir kar verilmelidir. Karın verilmesinin bir nedeni de mübadele bedelinin serbest anlaşma ile tespit edilebilmesidir. Aradaki fark tüccara kalmadığı takdirde ilk satıcı ile son alıcıyı topluluğa en faydalı bir fiyatla anlaştırmaya imkan yoktur.

Çok basit bir sistem olan bu para, uzun zaman çalışamaz. Çünkü kar dolayısıyla sonunda bütün para tüccarda toplanı, halkta para kalmaz olur, dolayısıyla tüccar malını satamaz. Satamayınca kendisi de alamaz, sonunda halk ürettiği malı elinde çürütür. İhtiyacından da kendisi helaka gider.

Ticaret parası tüccarı yatırıma zorlar. Sonunda üretim araçları da eline geçmeye başlar. Emlak parasını çıkarır. Faiz hoşuna gider, ticaretten vazgeçip banka kurar. Banka parası ile topluluğu sömürüp yıkmaya başlar.

Sermaye vergisi ile bütün bu sakıncalar giderilir ve çok uzun zaman topluluğu idare edebilir. Sermaye verigisi tüccarın karına eşittir.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Gerçek para ticaret parasıdır. Zira topluluğun maşeri vicdanından doğmadır. Ona paralık değerini topluluk vermiştir. Para olarak seçtiği şeyi de kendisi tayin etmiştir. Gerçek üretim ve tüketim ticaret sayesinde olmaktadır. Malını satamayan insan için eşya bir külfetten ibarettir. Malı bulamayan kimse de açlıktan ölür.

**SOSYALİST:** Ticaret parası aslında para olmadığı zamanlarda mecburen kullanılmış bir para olup gerçek para değildir; maldır.

**KOMÜNİST:** Ticaret parasına meşruiyet verilmez. Zira kamudan doğmakta, fakat tüccarlar tarafından istismar edilmektedir, gayrimeşrudur.

**KAPİTALİST:** Ticaret parasının gerçek karşılığı yoktur. Binaenaleyh belirsizdir, tanımlanmamıştır. Para olmadığı için para yerine kullanılan bir vehimdir.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Ticaret parasının paralık vasfı yoktur, altın olmadığı zaman mecburen altın yerine geçen bir para olmaktadır.

**DEVLETÇİ:** Ticaret parasının devletçe teyidi yoktur. Bu nedenle para sayılmaz, belki para olmadığı zaman para yerine geçen bir eşya olabilir.

*Liberalistler ticaret parasını yeterli görmekte, diğerleri de tamamen reddetmektedirler.*

**ADİL DÜZEN:** *Ticaret parası tam bir paradır. Ticarete malları değiştirmede yeter ve elverişli bir paradır. Bankanın ihracına, devletin teyidine, nedrete ve belirli karşılığa ihtiyaç yoktur. Ancak bu para ile sadece mübadele gerçekleştirmekte, kredi, imar, iâşe, üretim ve tüketimin düzenlenmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle toplulukta diğer paralara veya diğer görevleri de yapabilen terkip edilmiş bir paraya ihtiyaç vardır.*

*Ticaret parasının en kötü tarafı tasarruf yani artırma imkanını ortadan kaldırmış olması, kar zarureti dolayısıyla bütün parayı tüccarların elinde toplamasıdır. Bu ise tekel rejimini doğurmakta, topluluğu başka mecralara sürüklemektedir. Bu adil düzende sermaye vergisi ile önlenmektedir.*

*Gerçi kar ile bütün sermaye tüccarın elinde toplanmaktadır; fakat, tüccar kar etse de, zarar etse de devamlı olarak sermaye vergisi vermek zorunda olduğundan sermayesini atıl tutmamakta ve devamlı olarak çalıştırmak zorunda kalmaktadır. Bu suretle sermaye topluluğun hizmetinde olmaktadır. Elde edilen karın tamamını da sermaye vergisi olarak vermek*

*zorunda bırakılmış olduğu için bununla tüketimde şuyiyyet esası de gerçekleşmektedir.*

*Sonuç olarak sermaye vergisi olmadan ticaret parası ekonomik bakımdan kararsız, sosyal bakımdan bir sömürü aracıdır. Zekatlı bir ticaret parası ise ekonomi bakımdan çok karlı ve diğer bütün sistemleri de kararlı kılar ve sosyal bakımdan da çok adil bir paradır.*

## 17.Ders

### SERMAYE

Sermaye malın üreticiden tüketiciye akabilmesi için ara yerleri dolduran ve üretim ile tüketim arasındaki dalgalanmaları karşılayan bir mal yığıdır.

Suyun pınarlardan toplanıp evlere dağıtıldığını düşünelim. Arada bulunan boruların, kanalların, çukurların ve deliklerin dolmuş olması gerekmektedir. İşte bu araları doldurmadan sudan faydalanmak mümkün değildir. Bunun sayesinde su, kaynaklardan bizlere kadar gelebilmektedir. Diğer taraftan kaynaklardan gelen su ile evlerde kullanılan su her zaman aynı değildir. Bazen daha fazla, bazen de daha az kullanılır. Gece yarısında herkes yatınca su kullanılmaz ama pınar sabaha kadar akar. Bu farkları karşılamak üzere depolar yapılır ve su kullanılmadığı zaman depolarda birikir, fazlası gerekli olunca depolardan harcanır. Aynı

bunun gibi sermaye olarak yığılan mallar da üretici ile tüketici arasında, kullanma zamanındaki açıklığı kapatmak için depolarda saklanır. Bu şekilde sermaye hacmi büyür.

Malı üreticiden tüketiciye götürecek tüccar olduğundan sermaye tüccarın elinde olmalıdır. Bakımını ve ihtimamını o göstermelidir. Mal, para ile satın alınmaktadır. Parası olanlar, bütün malları alma gücüne sahiptirler. Zira malları ellerinde bulunduranlar mutlaka satmak zorundadırlar. Çünkü satmazlarsa o mallar bir fayda sağlamaz ve hiçbir işe yaramaz. Satış sadece para ile yapıldığından başka kimselere de satamazlar. Böylece toplulukta ticaret malı kadar da ticaret parası vardır.

Bununla beraber para ile mal arasında bir çok farklar vardır:

Para miktar olarak artıp eksilmez, sadece tüccardan üreticiye, üreticiden tüketiciye, tüketiciden tüccara doğru akıp durur. Para için önemli olan harekettidir. Mal ise üretilip tüketilmektedir. Binaenaleyh mal için akma değil, üreyip yok olma mühimdir. Malın depolanması topluluk için yararlıdır. Paranın depolanması ise topluluk için zararlıdır. Malın depolanması, malı depo edeni bir takım külfetlere sokar ve birçok tehlikeler doğurur. Depolama masrafları vardır. Malların bozulma ihtimali vardır. Topluluğun o çeşit mala ihtiyaç duymaması sonucunda malların elde kalma ihtimali vardır. Oysa paranın depolanması bir külfet taşımaz, bozulma ihtimali yoktur, topluluğun onu kabul etmemesi ihtimali de mevcut değildir.

Bütün bu avantajlar, tüccarı mal biriktirme yerine, para biriktirmeye yöneltir. Oysa malın biriktirilmesinde

topluluğun çıkarınadır. Para malın üretimi ve akışına yaradığı müddetçe bir değer taşır. Bu da ancak faizin yasaklanması ve sermaye vergisinin mecbur tutulması ile gerçekleşebilir.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Sermayenin tamamı tüccar elinde bulunmalı, ekonomiyi o tanzim etmelidir. Zira topluluğun ihtiyaçlarını ve kaynaklarını tüccar bilmektedir. Karlı işler yapmakla da bu işe en ehil kendisinin olduğunu göstermektedir. Topluluğun hizmetinde olan sermayenin tüccarın elinde olmasında bir sakınca yoktur. Araba elbette şoförün elinde olacaktır. Gaye yolculuktur, şöforlük değildir. O halde sermayenin tüccarın elinde bulunması herkesin çıkarınadır. Yoksa ortağız diye herkesin şöforlük yapmaya kalkışması anlamsızdır.

**SOSYALİST:** Sermaye bankanın olmalıdır. Tüccar kredi ile ticaret yapmalıdır. Kontrol bu şekilde sağlanabilir. Tüccarın sermayeyi istismar etmesi önlenmiş olur. Bu şekilde sermayesi olmayıp fakat kabiliyetli olanlar için de ticaret imkanı doğabilir.

**KAPİTALİST:** Sermaye mülk sahiplerinin olmalıdır. Onlar tüccara veresiye mal verir ve sattırır. Böylece emniyetli iş yapılmış olur. Eğer zarar edilirse mülk sahibi karşılar. Asıl mal mülk sahibinin olduğuna göre tüccarın fahiş kar yapması önlenir, o sadece ücretini almış olur.

**KOMÜNİST:** Sermaye işçilerin elinde olmalıdır. Ticaret yasaklanmalı, herkes ürettiği malı ya devlete

vermeli veya ortaya koymalıdır. Satsa bile doğrudan doğruya tüketiciye satmalı, aracılar kaldırılmalıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Sermaye üreticinin elinde olmalı, malı o üretmeli ve pazarlarda doğrudan doğruya tüketiciye veya veresiye tüccara satmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Sermaye devletin elinde olmalıdır. Herkes ürettiği malı devlete satmalı ve tüketiceği malı da devletten almalıdır. Ticareti devlet yapmalıdır.

*Görüşlerden herbiri sermayeyi kendi tarafına çekmekte, karşı tarafa bir hak tanımak istememektedir.*

**ADİL DÜZEN:** *Ticaretin tüccar tarafından yapılmasında zaruret vardır. Alıp satan, kar ve zarar düşüncesinde olmadığı takdirde, mal üreticiden tüketiciye istediğimiz şekil ve surette varamaz. Ticaret sermayesi de bu iş için olduğuna göre bu sermayenin tüccarın elinde olması kadar tabii ve zaruri birşey yoktur. Ticari kredi verilmemelidir. Zira bu ticari kabiliyet yarışını ortadan kaldırır ve gayeyi bozar. Tüccar kendi kazandıklarını sermaye yapmalı ve kendi kazandığı ile ticaret yapmalıdır. Zarar ettiği takdirde sigorta ile karşılanmamalıdır. Bu sayede denge kendiliğinden kurulur. Böylece tüccar son gayretiyle çalışmak zorunda kalır.*

*Bununla beraber bütün sermayenin tüccarın elinde bulunmasının elbette manası yoktur. Sadece ticari sermayenin tüccarın elinde olması yeterlidir. Üretim sermayesinin tüccarın elinde olmasının bir manası yoktur, daha zararlıdır.*

*Bir şahsın ihtiyacı olan araçlarını elinden almak ne kadar yersiz ise gereksiz fakat başkasına lüzumlu araçları da ona vermek o kadar anlamsızdır. İşte*

*adil düzen herkese gereğini veren bir düzendir. Doktrinler ise hep bana hep bana felsefesini yürütmekteler.*

## 18.Ders

### KAR

Kar, mübadele sırasında sermayede meydana gelen artmadır. Riyazi olarak sermayenin mübadeleye göre türevidir (değişmesidir).

$$\text{Kar} = d \text{ Sermaye} / d \text{ Mübadele}$$

Burada tanımlanan kar net kar olup tüccarın kendi şahsi masrafları düşüldükten sonra geri kalan farktır.

Karın zıddı, zarardır, yani mübadele sırasında sermayede meydana gelen eksilme zarardır.

Kar sermayenin zamana göre artıp eksilmesini sağlayan bir unsurdur. Zira,

$$d \text{ Sermaye} / d \text{ Zaman} = \text{Kar} \quad \text{Mübadele} / d \text{ Zaman}$$

Bir şahıs için bu ifadenin zaman içinde alınan integrali (toplamı) bize sermayeyi verecektir. Bir şahsın sermayesi, karların toplamından ibaret olacaktır. Sermayedeki artma ve eksilme de kar ve zarar ile devam edecektir.

Bu bir tek şahıs için böyle olduğu gibi, bir iş sahasında örneğin demir ticaretine yatırılan sermaye de o kolda ticaret yapan tüccarların karları toplamıdır.

Hatta bir beldede ticarete yatırılan sermaye, toplam tüccarların kar ve zararlarının bileşkesidir.

Demek oluyor ki; kar müessesesi bir tüccarın sahip olacağı sermayeyi, bir iş dalına ait ticarete konacak sermayeyi ve bütün ticarete konacak sermayeyi tayin etmektedir. Hatta bu sayede ülkeler arası sermaye de kararlı şekilde dağıtılmaktadır.

Böylece kar müessesesinin en önemli fonksiyonu, sermayeyi gerekli yerlere dağıtmış olmasıdır. Yalnız sermayenin bunu yapabilmesi için faizin yasak ve sermaye vergisinin mecbur olması şarttır. Şöyle ki;

Doğacak karı para olarak düşünürsek, sermaye sahipleri fazla paralarını bankaya yatırmaya başlar ve ondan faiz almak isterler. Hatta faizsiz olsa bile sırf biriktirmek gayesiyle karlarını ticari faaliyetten çekip bankaya yatırır. Bunun neticesi olarak para, ticari hayattan çekilir ve kar yukarıda söylendiği gibi sermayenin dağılışı dengesini gerekli şekilde sağlayamaz, hatta çok kötü bir şekilde bozar.

Oysa faiz yasak olur, yerine faizin tam tersi olan sermaye vergisi alınırsa tüccar, parasını bankaya yatıramaz. Çünkü devamlı eksilme korkusu sermayesini artırmaya sürükler. Diğer taraftan mal olarak meydana gelen artmalarda da aynı şekilde kar veya zarara bakılmaksızın sermaye vergisi alınacağından herkes mecburen sermayesini artırmaya uğraşacaktır. Bu da sermayenin bütün karının devletçe vergi olarak alınması demektir. Kısa ifade ile sermayenin yerinde bulunmaması halinde devletçe alınmaya başlanır ve sermaye kaçarak yerine yerleşir. Örneğin demir ticaretinde sermaye fazla ise getireceği kar örneğin kırkta birden az olacağından sermaye vergisi anamaldan verilmeye

başlanır, dolayısıyla sermaye azalır. Aksi olarak ise kırkta birden fazlası sermaye olarak birikir ve sermaye orada toplanmaya başlar.

Karın meşru sayılması, tüccara sermayenin azami sınıra ulaşması için gayret sarfettirir. Böylece ülkede arz ve talep kanunları en uygun şekilde işler ve tekel rejimi önlenmiş olur.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Kar ekonominin tek kamçılایıcısıdır. Bütün iktisadi hayat kar sayesinde kurulur ve faaliyete geçer. Satış ve alış fiyatları, konacak farklar tamamen serbest olarak alıcı ve satıcı tarafından pazarlık ile tespit edilmelidir. Kredi de bir para kiralınmasıdır. Bu nedenle aynı şekilde ona da müdahale edilmemeli ve borç verenle borç alan faiz oranını serbestçe tayin etmelidir.

**SOSYALİST:** Kar ekonominin kamçılایıcısı olmakla ve faiz de bir kar sayılmakla beraber, ilk devrelerden sonra serbest kar sistemi çalışmamakta ve bütün paralar tüccarın elinde toplanıp tekel rejimi doğmakta ve ikisadi krizlere neden olmaktadır. Bundan dolayı kar ve faiz meşru olmalı, ancak sınırlandırılmalıdır. Azami fiyat, bazen asgari fiyat, bazen sadece kar ve faizin oranları tespit edilmeli ve bireylerin işleri tarifelendirilmelidir.

**KAPİTALİST:** Kar ekonominin kamçılایıcısıdır. Faizle kar arasında bir fark yoktur. Ancak tüccarlar istismar ediyor, üretici ile tüketici arasına giriyorlar ve fahiş kar sebebi ile ekonomik çöküntü meydana getiriyorlar. Bundan dolayı kar ve faiz

müessesesinin işlemlerini mülk sahibinin ve fabrikatörün eline vermeliyiz. Asgari ve azami fiyatları onlar koymalı, kar sınırını kendi mallarına kendileri yapmalıdır. Böylece aracı sınıfın sömürmesi ortadan kalkar. Ekonomi düzeni de kabiliyetli patron tarafından en iyi şekilde yürütülür.

**KOMÜNİST:** Tüccar sömürüsü gibi banka ve patron sömürüsü de vardır. Kar ve faiz aynı şeydir. Her ikisi ekonomik düzeni kökünden bozucu faktörlerdir. İkisi de yasaklanmalı ve işçiler bu malları şayan kullanmalıdırlar. Kendileri üretip kendileri tüketmelidirler. Bu da herkesin karşılıksız çalışması, yine karşılıksız harcaması ile olur. Din, aile, milliyet ve mülkiyet fikirleri, diğer sömürücü sınıflar ve devlet ortadan kalkarsa insanlar böylece cennete girerler. Çünkü insanları bozan bu müesseselerdir. İşçi sınıfını sömürmek için diğer sınıflar tarafından icat edilmişlerdir.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Kar ve faiz kamçılayıcı ve düzenleyici bir unsurdur. Faydaları sonsuzdur, ekonomik düzen için zorunludurlar. Ancak kar ne tüccarın ne de mülk sahibinin hakkıdır. Çünkü bunlar üretmemişlerdir. Kar ve faiz müteşebbisin olamlıdır. Küçük esnaf ve pazar yerleri tesis edilmeli ve bunlar tarafından üretilip satılmalıdır. Büyük fabrikalarda ancak kendi üretip meydana getirdikleri malları tezgahçıları vasıtası ile dağıtılmalıdır. Yani küçük esnafça yapılamayan işler büyük patronlar tarafından yapılmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Kar ve faiz zararlı ve sömürücü müesseselerdir, bunlar ortadan kalkmalı, malları devlet almalı ve maliyet fiyatı ile halka intikal ettirmelidir. Böylece sömürü önlenmiş olur.

*Batılı doktrinlerin ittifak ettikleri bir husus vardır: Faizin de kar gibi olduğu hususudur. Sağcı gruplar ikisini de meşru görüyor; fakat, şekli üzerinde tartışıyor. Solcu gruplar ise ikisini de esasta gayri meşru görüyor, ya zaruretler dolayısı ile mücadele ediyor ya da kullanım şekli üzerinde görüş ayrılığına düşüyorlar.*

*Kur'an bu doktrinlerin görüşlerini bir cümle ile "...Ticaret de faiz gibidir, demişlerdir..." ayetinde veciz bir şekilde değinmiştir.*

**ADİL DÜZEN: Kar ile faiz aynı değildir:**

*a) Kar mübadele sonunda sermayede meydana gelen artmadır. Sermaye aslında maldır, para değildir. Dolayısı ile maldaki artmadır; maldaki artma ve eksilme alacaklıya aittir. Paradaki artma ve eksilme ise borçluya aittir. Para ve malın tanımı budur.*

*b) Malı üretmek, istenildiği kadar çoğaltmak mümkündür, o halde kar çoğaltılmak sureti ile başkalarının hakkına tecavüz etmeksizin kendiliğinden gerçekleşir. Paranın miktarı ise toplulukta sınırlıdır. Birinden diğerine geçmek ve bir yerde yığılmak sureti ile hem haksız kazançlara neden olmakta, hem de ekonomik tıkanıklıklar meydana gelmektedir.*

*c) Mal, ihtiyacı karşılayan faydanın taşıyıcısıdır. Fayda ve ihtiyaç yer ve zamana göre değişir. Dolayısı ile fiyatların artıp eksilmesi doğaldır. Kar ve zarar da bunun sonucudur. Para ise bizzatıhi hiç bir faydası olmayan nesne olup ona olan ihtiyaç artıp eksilmez. O zaten topluluktan alınan bir senettir. Bir alacağın durup dururken çoğalması anlamsızdır.*

*d) Kar zararı karşılayan bir müessesedir. Bir işte kar gibi zarar da mümkündür. Bu zararları, kendisine kar tanınan sermaye karşılamaktadır. Karı tanımadığımız zaman zararı da tazmin etmemiz gerekir. Oysa faizde bir zarar söz konusu değildir. O halde artması da hakkı değildir. Çünkü kar, taşınan riziko karşılığıdır.*

*e) Kar muamele karşılığı artmaktadır, faiz ise zamanla artmaktadır. Olsa olsa faiz icarla (kira ile) karşılaştırılabilir. Kar ile karşılaştırılması şeklen de mümkün değildir. Kira üretim veya tüketimde meydana gelen bir faydalanma karşılığı alınan ücrettir, yani menfaatin satışudur. Kiracı oturmak suretiyle faydalanır. Bundan dolayıdır ki, teslim edilmeksizin yapılan kira akti geçerli değildir. Ve akit ne olursa olsun, kiracı işgal ettiği yeri her zaman boşaltabilir ve geri kalan kısmının kirasını ödemez. Gayri menkul bir mülktür, onun sahibi kiracıdır. Oysa paranın sahibi topluluktur. Karşılığı olan mal toplulukta bulunmaktadır. Paranın verilmesi ile mal teslim edilmiş olmaz. Ancak kira akti yapılmış olur. Para ile değişmesi halinde de malda meydana gelen eksilmeler borçluya ait olduğu için yine icardaki teslim sayılmaz ve bu nedenle genel kira hükümlerine göre de faiz yasaklanmış olur.*

*f) Kar zarar, mübadele de arz ve talebi tanzim, sermayeyi taksim ve faaliyette teşvik gibi sayısız faydaları olan ve sermaye vergisi (menfi faiz) ile zararları ortadan kaldırılabilen bir müessesedir. Faizin ise hiçbir faydası yoktur. Sayısız zararları vardır. Onun zararlarını kompese edecek başka bir müessese de yoktur.*

*Bütün bunların sonunda adil düzen faizin zerresini bile gayrı meşru görmektedir ve yine karın tamamını serbest bırakmaktadır. Böylece ifrat ve tefritten ayrılarak orta yol bulunmuştur. Faiz ve ticareti yasaklayan soldaki yollar, faiz ve ticareti serbest bırakan sağdaki yollar yerine adil düzen faizi yasak, karı meşru gören bir geniş bir yol tutmuştur.*

## **19.Ders**

### **KAR YÜZDESİ**

Kar alış fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farktır. Bir mal üreticiden çıkıp, tekrar üreticiye (tüketiciye) geldiği zaman malın fiyatında meydana gelen artış mübadele farkıdır. Mübadele farkından mübadele masrafları düştükten sonra geriye kalan farka aracı karı diyoruz. Aracı karı, mal bir kaç el değiştirdiği zaman aralarında taksim edilmiş olur. Ekonomik bakımdan aracılardan bu toptan yaptıkları kar önemlidir. Bu kar az olmak şartı ile aracının çoğalmasında zarar değil, fayda vardır. Aracı artınca, rekabet ve imkan dolayısıyla mübadele hizmeti daha iyi yürümüş olur.

Bazı ekonomi sonuçlarını kolayca formüle etmek için karları yüzde olarak göstermek faydalıdır. Yüzde kar satış fiyatı ile alış fiyatı arasındaki farkın alış fiyatına bölünmesidir. Fiyat, bir malın birim miktarının mübadelede aldığı para birimi miktarıdır.

$$\text{Fiyat} = \frac{\text{d Para}}{\text{d Mal}}$$

Bir malın çok az olduğu zamanki satış fiyatına azami fiyat, sermaye pek çok olduğu zamanki sürekli alış fiyatına (maliyet fiyatıdır) asgari kararlı fiyat diyoruz.

Azami fiyat ile asgari fiyat arasındaki farka azami kar diyoruz.

İdeal şekli ile azami kar sürekli ise ve borçluluk halinde (menfi sermaye) zarar da sürekli ise buna faiz diyoruz.

Sermayenin küçük olması halinde maliyet yüksektir ve dolayısı ile kar yüzdesi düşüktür. Sermayesizlikte kar yüzdesi sıfırdır. Bilindiği gibi bu bir hiporbolik ifade ile temsil edilebilir:

$$\text{Yüzde Kar} = \text{Th (Maliyet faktörü x Sermaye )} \\ \text{x Azami Kar Yüzdesi} \\ y = \text{Th ( MS ) } y_0$$

Maliyet faktörü, malın cinsine, üreticinin yeteneğine ve imkanlarına bağlı olarak sermayenin artması ile düşmektedir. Dolayısı ile kar yüzdesi artmaktadır. Piyasada doyma olmasaydı bizim kar yüzde formülümüz böyle kalacaktı. Oysa piyasada mal çoğaldıkça ihtiyaç azalır, dolayısı ile satış fiyatı düşer. Mal sonsuz olduğu zaman satış fiyatı da sıfır olur. Satış fiyatının sıfıra doğru yaklaşmasını da çan eğrisi ile ifade edebiliriz. Çünkü bu tamamen ihtimaliyat kanunlarına bağlıdır.

$$\text{Yüzde Kar} = \text{Azami Yüzde Kar x Th (Maliyet} \\ \text{Faktörü x Sermaye) x } e^{-\text{Doyma faktörü x sermaye}} \\ y = y_0 \text{ Th (ms) } e^{-ds^2}$$

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Bir malı en ucuza almak, o malın sahiplerinden en çok paraya muhtaç olanı bulmak, malı en rasyonel ve verimli çalışarak elde edeni bulmak demektir. Bu topluluk için faydalıdır. Malı en pahalı satmak demek o mala en çok muhtaç olanı, o malı en çok değerlendireni bulmak demektir. Bu da topluluk için faydalıdır. Bu nedenle kar yüzdesinin bir manası yoktur. Kar serbest olunca, yüzde de elbet serbest olmalıdır.

**SOSYALİST:** Sermayeye bir kar tanınmalıdır. Ancak bu kar yüzde herhangi bir oran olmalıdır. Bu faizin aşağı yukarı iki mislinden fazla olmalıdır. Böylece sermaye kendi hakkını alır, zararını da karşılamış olur. Bu faiz olarak % 10-12, kar olarak da % 20-25 olabilir.

**KAPİTALİST:** Kar yüzdesi mülk sahibi tarafından tayin edilmeli ve tüccarlar ancak o oranda satabilmelidirler.

**KOMÜNİST:** Kazancın tamamı topluluğa ait olan sermayeye aittir ve dolayısı ile kar yüzdesi de sıfırdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Müteşebbis için kar yüzdesi söz konusu olamaz. Tüccar karı yüzde olarak tespit edilebilir.

**DEVLETÇİ:** Devlet bir kar yüzdesi tayin etmelidir ve ona göre alış ve satış olmalıdır. Bu kar da ancak devletin olabilir.

*Doktrinler kar yüzdesine sadece bir matematik ifade olarak değer vermektedirler. Ekonomik oluşların açıklamalarında kar yüzdesinin rolü üzerinde durmamaktadırlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Malların maliyet fiyatı, sermayenin artması ile düşmekte, dolayısı ile çok sermaye çok malın arzına sebep olmaktadır. Bu bağlantı sonsuz olmayıp bir yerde sermayenin çokluğu hemen hemen maliyete tesir etmez olmaktadır. Diğer taraftan malın çoğalmasi fiyatı düşürmekte, zira piyasa doymaktadır. Yüzde kar, arz fiyatı ile, talep fiyatı arasındaki farkın talebe bölümünü teşkil ediyor. Bu, sermaye sıfırken sıfırdır. Sermaye bir noktaya geldiği zaman kar yüzdesi azamiyi bulur. Sonra tekrar kar yüzdesi düşmeye başlar.*

*Adil düzende bu azami noktanın çok önemli değeri vardır. Bu sermayeye “nisap” denmektedir. Nisap sermayenin yüzde olarak en çok kar getirdiği noktadır. Bu noktanın altındakiler vergiden muaftır. Bu noktanın üstün de olanlardan ise sermayenin yüzdesi olarak %2,5 vergi alınmaktadır. Bu suretle adil düzen vergi sistemini yüzde üzerine oturtmuştur. Dolayısı ile yüzde olarak ifadelerin adil düzende çok önemli anlamları vardır.*

## **20.Ders**

### **SERMAYE DENGESİ:**

Gelir vergisi, karın devlet ile tüccar arasında paylaşılmasıdır. Diğer bir ifade ile sermaye sahibine daima bir kar imkanı tanımaktadır. Faizli sistemde bu zorunludur. Tüccar faizden daha fazla, iki mislinden fazla kar yapamıyorsa parayı bankaya yatırır ve ticari hayattan sermayeyi çeker. Ticari hayattan sermayenin çekilmesi iş hayatını felce uğratar. Lüks eşya üretimi ve yatırım

faaliyetleri hızlanır, sınıflar oluşur ve çatışmalar başlar. Dolayısıyla tüccara büyük bir kar tanımak gerekir. Gelir vergisi oranını müteraki sistemle artırmış olmak bir anlamsızdır.

Gelir vergisi sermayenin yüzdesi olarak ifade edilirse azalan verim kanunundan dolayı vergi oranı yaklaşık olarak sabit kalır.

Diğer taraftan müteraki vergi sisteminde ise bu yüzde vergi sermaye ile kademe kademe artmaktadır. Bunu da;

**Yüzde Vergisi = Sabite Yüzde Kar** ile ifade edebiliriz.

Her iki halde de kar ilanihaye devam eder ve sermayenin üst sınırı yoktur. Eğer gelir vergisi yerine, sermaye vergisi sistemi uygulanırsa yüzde karın nisaptan sonra sermayenin artması ile yüzde karın azalacağı gerçeği göz önüne getirilirse kar % 2,5 olduğu zaman sermaye karının duracağı ortaya çıkar. Eğer sermaye bu miktardan fazla ise verdiği vergi karından daha fazla olacağından her yıl zarar edecek ve azami sermayeye inmiş olacaktır. Eğer sermayesi azsa her yıl karından dolayı çoğalacak ve yine azami sınıra varacaktır. Böylece sermayenin kritik bir yerini bulacak ve orada kararlı bir hal ortaya çıkacaktır.

Bu azami sermaye dediğimiz yer ise malın cinsine, muhitin şartlarına ve en önemli olarak tüccarın kabiliyetine göre teessüs edecektir. Bizim de istediğimiz bundan başka birşey değildir. Bu sayede sermayelerin dağılışı, sermaye miktarları, tüccarların kabiliyetleri hep

ortaya çıkacak, sermaye topluluğun ve ekonominin en çok yararlanabileceği yerlerde oturmuş olacaktır.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Devlet vergiyi tüccardan almamalıdır. Çünkü ticarete üretim ve tüketim yok, milli gelirde bir artış görülüyor. Vergi üretilirken alınmalıdır.

**SOSYALİST:** Vergi herkesten kazancına göre alınmalıdır. Fazla geliri olanlar, artan kar oranında vergi ödemelidirler.

**KAPİTALİST:** Vergi kazançla göre ve yüzde olarak ödenmelidir. Kazanç dışında sabit sermayeden vergi alınmamalıdır. Müteraki sistem uygundur.

**KOMÜNİST:** İnsanlar malı ihtiyaçları kadar kullanmalı, artanın tamamı kamunun olmalıdır. Vergi böylece ödenmiş olur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Vergi tüketilen mallardan alınmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Devlet hem gelirlerden hem de gayri menkullerden vergi almalıdır.

*Doktrinler verginin gelir ve gider oranına göre alınması hususunda ittifak etmekte, sadece kaynağında ihitilafa düşmektedirler.*

**ADİL DÜZEN:** *Pazarda yani ticari sahada vergi sermayeden alınmalıdır ve oran sabit olarak %2,5 olmalıdır. Bu oran hükümetlerce değiştirilmemelidir.*

**Sorulması muhtemel bazı sualler ve cevapları:**

**Soru-** Her mal için ve her şartta sermayeden %2,5 almak ihtiyacı karşılar mı?

**Cevap-** *Sermaye aynı ekonomi çevresinde yüzde karları sabit olacak şekilde dağılır. Zira eğer daha fazla yüzde kar getiren bir yer varsa sermaye derhal oraya kaymaya başlar. Artan sermayenin yüzde karı düşeceğinden derhal ortalama kara döner. Bu, düşük yüzde kar için de geçerlidir. Sermaye oradan derhal kaçar. Bütün sermayelerde kar oranı aynı olduğuna göre ödeyecekleri vergi oranının da aynı olması en tabii sonucudur. Şartların değişmesi, o sahaya kayacak sermayeyi artıracak veya eksiltecektir, yoksa kar yüzdesinde bir değişme olmayacaktır. Binaenaleyh vergide de değişme olamaz.*

**Soru -** % 2,5 nasıl tayin edilmiştir ve her çağa uyar mı?

**Cevap-** *Sermaye vergisi yüzdesinin azalması azami sermayeleri arttırır, ticari hayatta daha fazla sermayenin bulunmasına sebep olur. Yüzde verginin çoğaltılması azami sermayenin düşmesine sebep olur ve dolayısıyla sermaye darlığı ortaya çıkar. Bu miktar acaba ne olmalıdır? Onluk sistem kullanıldığında göre esas verginin onda bir olması gerekir. Ağırlaştırıcı sebeple bu beşte bir olabilir. Hafifletici sebeple yirmide veya kırkta bir olabilir.*

*Esas vergi zirai gelir vergisidir. Arazi sınırlı olup bir şahsın mülkiyetine verildiği için vergi ödemekle yükümlüdür. Madenlerde ise ayrıca bir de tükenme sçz konusu olduğundan kamunun hakkı daha fazladır, dolayısıyla beşte birdir. Hayvanla sulanan tarlaların zorlukları fazla olduğu için bunda da hafifleme oluyor ve vergi yirmide bire düşüyor. Ticaret mallarında ise ticaret*

***hacmi sabit olduğu için vergiye tabidir. Bu saha herkese açık olduğu için vergi oranı yarıya düşer ve yirmide bir olur. Ayrıca yukarıda anlatılan zaruretlerden dolayı sermayeden vergi alınmak mecburiyeti olduğu için tekrar yarılanır ve kırkta bire düşer.***

## **21.Ders**

### **GENEL DENGE:**

Sonuç olarak ticaret parası mübadele sırasında kendiliğinden doğan bir para olup esas itibarı ile tüccarın elinde bulunur. Tüccarın sermayesi budur. Ticaret parasının değerini topluluğun kolektif vicdanı belirler, bireyin müdahalesinin dışındadır.

Ticari sermayenin değişik mallar ile tüccarlar arasında dağılması ve bizzat ticaret hacminin serbest tasarruf sonucunda oluşabilmesi için verginin ticari mallardan, sermayeden, sermaye olan paradan yüzde olarak alınması gerekir.

Bunun dışında faizin yasaklanması ve ticari kredinin verilmemesi gerekmektedir.

Bu şekilde kurulan mekanizma ile

- 1) Toplam sermaye,
- 2) Mallara göre sermaye dağılışı,
- 3) Tüccarlara sermaye dağılışı,
- 4) Toplam tüketim miktarı,
- 5) Mallara göre tüketim dağılışı,
- 6) Üretimin üreticiler arasında dağılışı ve

7) Tüketiciler arasında dağılışı gibi günlük üretme ve tüketme arasında kurulması gereken dengeler en iyi bir şekilde düzenlenmiş olur.

Batılı ekonomistleri, sermaye üzerinden vergi alma sistemini bilmiyorlar. Çünkü bu sınıflardan hiçbirinin işine gelmiyor. Bir sınıflar ekonomisi olan Batı ekonomisinin esas eksikliği budur. Hemen hepsi para ve malı aynı görmekte, ticaretle faizi birlikte değerlendirmektedirler.

Adil düzen ise faizi yasaklar, ticareti serbest bırakır, ancak sermayeden %2,5 vergi alır. Fiyatların sınırlandırılmasını kabul etmediği gibi faizsiz de olsa ticari kredilere muhaliftir.

Bu görüşleri “İslam’da Fiyat Tahtidi Meselesi” ve “Faizsiz Banka ve Ticaret” gibi iki makalede izah etmiştir. O makaleleri aynen alıyoruz: (Ekli yazılar)

## **22.Ders**

### **ESNAF PARASI**

Topluluk az bulunur, kolay bölünebilir, zamanla eskimez, taşınması kolay herkes tarafından tanınan ve mütecanis olan (türden türe değeri değişmeyen ) şeyleri para olarak kullanır. Tarihin her devrinde bu esaslara en uygun altın ve gümüş madenleri kabul edilmiş, para olarak onlar kullanılmıştır. Gümüş küçük, bozuk para, altın da

milletlerarası para olarak hala kullanılmaktadır, ileride de kullanılacaktır.

Diğer bütün paraların değerleri zaman ve mekana bağlıdır. Bugün çok kıymetli olan bir ticaret veya senet parası yarın şartların değişmesiyle değersiz hale gelebilir. Türkiye’de pek muteber olan bir para Çin’de değersiz olabilir. Fakat altın her yerde ve her devlette değerini korumaktadır.

Üretim ve tüketim mallarının mübadele sahası ne kadar geniş olursa üreme verimi o kadar çok olacağından hem satıcı, hem alıcı ve de bütün insanlık için emeksiz bir üremeye sebebiyet vereceğinden malların altın para ile değerlendirilmesi ve bütün dünya piyasalarına sürülmesi gerekir. Bu malların gümrüğe tabi tutulması ve gümrüklerden geçerken birçok engeller çıkarılması hem o millet için hem de bütün insanlık için çok zararlı bir şeydir. Altın paradan başka paranın kullanılması da aynı sonuca götürür.

Esnaf çalışır, malı yığar, mevsimi gelince satar. Sattığı mal karşılığı aldığı para ile bir yıl hem çalışır kendisine sermaye yapar, hem de geçinir. Çiftçi de böyledir. Bunlar mallarını emniyetli paraya çevirmek isterler. Ticaret veya senet parası gibi paralar bunları temin etmez. Dolayısıyla esnaf altın paraya kıymet verir. Altın paranın bulunmadığı ülkelerde küçük sanayi yani esnaf sanayii gelişmez. Altın paranın bulunduğu devirlerde ise esnaf sanayii hakim olmaya başlar. Osmanlı sanayii altın paraya dayanan bir sanayidir.

Altınların her zaman tartılması ve miyara vurulması zor olduğundan devletçe damgalanır, üzerine

ayar ve ağırlığı belirtilir. Halk bu parayı, altını damga değeri ile alıp verir.

Altının ayarı düşürülerek tağşişe gidilip bu paranın da istismarı yapılmaktadır. Yıkılışa gide devletler böyle hilelere başvurmaya başlar. Fakat bu hile yıkılışı durdurmak şöyle dursun daha da hızlandırır.

Altının doğrudan para olarak kullanılması yerine bankaya altın emanet edilir ve karşılığında senet alınır. Altın karşılığı alınan senet piyasada altın gibi dolaşmaya başlar. Bu şekilde daha kolay olur. Bunun hilesi de hazineye mevcut olan altından daha fazla senet çıkarmaktır. Herkes gelip birden altınları geri istemeyecekleri için bundan yararlanan bankalar faizli müessesede milleti sömürmeye başlarlar. Bu nedenle altın parasının ihracı devlete verilmelidir.

## GÖRÜŞLER

**LIBERALİST:** Altın da bir maldır. Diğer mallar gibi para olarak kullanılır. Ayırt edilmesi doğru değildir.

**SOSYALİST:** Altın da bir maldır, ancak bankanın teyidi ile para olarak kullanılabilir.

**KAPİTALİST:** Altın da bir paradır. Ona sahip olan, karşılığında senet olarak başkasına devredebilir. Bu senet para olarak kullanılabilir. Çünkü mal karşılığıdır. Bizzat altının kendisi para olamaz.

**KOMÜNİST:** Altın az bulunur, topluluğa ait bir maldır. O bireylerin işine yaramaz, para olarak da kullanılamaz.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Altın bizatihi kendisi paradır ve para yalnız budur. Bütün değerler altın üzerinden ölçülmeli ve altının kendisi para olarak kullanılmalıdır. Devlet sadece miktarını teyit edici damga vurabilir. Bankalar ancak altın kadar senet çıkarabilir ki, o da altın sayılır.

**DEVLETÇİ :** Altının para olarak kullanılabilmesi için devlet tarafından damgalanması ve değerlendirilmesi gerekir.

*Doktrinler, altını para olarak kabul eden ve etmeyen diye iki gruba ayrılmakta, bir kısmı bizzat altına para gücünü tanımakta, diğer kısmı ise altının para olmasını altınlığına değil de, diğer müşterek kaynaklara bağlamaktadır.*

**ADİL DÜZEN:** *Altın (bazen gümüş de) para olarak yaratılmıştır. İnsanlar paraya olan ihtiyaçları oranında altın üretmekteler. Altın her devirde gerçek değerini korumaktadır. Başka hiçbir teyide gerek kalmaksızın altına paralık vasfını vermek gerekir. Bununla beraber altından da başka paralar vardır.*

*Devlet altın karşılığı çıkaracağı para ile diğer paraları tanzim eder. Şöyle ki;*

*Halk altını devlet bankasına götürüp emanet eder ve karşılığında altın para alır. Bu para tıpkı altın gibi piyasada tedavül eder. Altın ise tedavülden çekilir. Piyasada meydana gelen krizler bazen halkı bazen altını para olarak kullanmaya zorlar. Bu takdirde piyasada para miktarı birden bire artar. Bir toplulukta para mala eşittir. Altın hem paradır, hem maldır. Eğer bir üçüncü varsa, altın mal tarafına geçtiği zaman piyasada para darlığı; para tarafına geçtiği zaman da para bolluğu ortaya çıkar*

*ve bu üçte iki oranında bir dalgalanma gösterir ki, çok tehlikelidir. Bundan dolayıdır başka paraların bulunduğu ülkelerde altın parayı kontrol etmek gerekir. Bu da mevcut altının iki misli kadar para çıkarmakla mümkündür. İadeler başladığı yani piyasada altın çoğalmaya başladığı zaman piyasadaki altın para iki misli çekileceğinden altının değeri düşecek, altın paranın değeri ise yükselecektir. Bu yüzden herkes yine altını bankaya yatıracaktır. Böylece denge kurulur. Bu çıkarılan iki misli altın paranın yarısı senet parası olarak çıkarılır. Yani bu para piyasada mevcut olan mal karşılığıdır. Zira bir toplulukta altın kadar mal vardır. Bankaya yatırılmayan altınlar da ticaret parasına denk kabul edilebilir. Sonuç olarak üç çeşit para birleştirilir ve hepsi de altın cinsinden tanımlanır.*

*Bütün bunlar bize para işlerinin sadece devlet işi olacağı konusunu açıkça göstermektedir.*

## 23.DERS

### MALİYET

Bir malın üretilebilmesi için önce bir müteşebbisin ortaya çıkması ve ilgili teşebbüsü meydana getirmesi; malın üretilmesi için de gerekli tesislerin bulunması gerekir.

Müteşebbis, teşebbüs ve tesislerde yıpranma (amortisman: kira: sermaye neması ) karşılığını kardan alır.

Teşebbüs ve tesislerden sonra mal için gerekli ilk madde olan malzeme ile malzemede gerekli değişikliği yapacak işçiliğin de temini gerekir.

Malzeme ve işçilik bedeli maliyete girer.

Teşebbüs ve tesis masrafları sabit olup üretilen mal miktarına bağlı değildir. Malzeme ve işçilik miktarları üretilen mala bağlıdır.

Üretilen mal arttıkça işçilik masrafları önce düşer. Zira bütün saatler çalışmakla geçirilir, işte ihtisas kazanılır, iş bölümü işlerin çalışma verimini artırır. İş büyüdükçe durum değişir, artık işçilerin çalışmasına hakim olunamaz, kalifiye işçi bulunmaz, dolayısıyla masrafları artar.

Aynı muhakemeyi malzeme temini için de yürütebiliriz. Fazla malzeme alınırken daha ucuza alma imkanı olabilir. Daha fazlasına ihtiyaç olacaksa bulunamaz ve az kanuna tabi olacak malzeme masrafları gittikçe artar.

**İşçilik Masrafı = Azami İşçilik Masrafı e<sup>-çalışma</sup>**  
faktörü işçilik<sup>2</sup>

**Malzeme Masrafı = Azami Malzeme Masrafı h**

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Maliyet fiyatı üreticinin satmaya razı olduğu fiyattır. Zira mal topluluğa bu bedelle intikal etmektedir.

**SOSYALİST:** Maliyet fiyatı, tarife ile tespit edilmiş işçilik ücretleri ile, yine tarife ile tespit edilmiş sermaye faizinin toplamından ibarettir. Çünkü ham madde alınıp satılmıştır, üretime dönemezler.

**KAPİTALİST:** Maliyet, sabit masraflarla, bağlı masrafların toplamıdır.

**KOMÜNİST:** Maliyet sadece işçilik masraflarıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Maliyet fiyatı, işçilik, ham madde, sermaye ve amortisman masraflarıdır.

*Doktrinler maliyeti kendi açılarından tanımlamakta ve sabit masraflar ile, bağlı masrafların her ikisini maliyete katmaktadırlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Faizin yasak olması, sabit tesislerin vergiden muaf tutulması, teşebbüs hizmetlerinden çoğunun (muhasebe, muamele, muhafaza, reklam vs.) devletçe karşılıksız olarak yapılması sabit masrafları asgariye indirir. İdeal sistemde sabit masraflar yoktur; olsa dahi bunlar maliyetten değil, teşebbüsün karlarından karşılanır.*

*İşçilik ve malzeme bedelin toplamından ibarettir.*

## 24.Ders

## SATIŞ FİYATI VE DENGİ

Her firma, kendi işçilik ve malzeme edinme imkanlarına göre ayrı maliyet eğrisine sahiptir. Küçük firmalar az malı büyük firmalardan daha ucuza mal ederler. Büyük firmalar ise çok malı küçük firmalardan daha ucuza mal ederler.

Toplam arz bütün firmaların ürettiği malların toplamıdır.

Talep ise arzedilen malların miktarına göre azalmaktadır.

Piyasada küçük ve büyük iki çeşit firmadan başka firmalar bulunmadığını düşünelim. Bu iki firma piyasaya aynı fiyatla mal sürer ve sürdükleri mal miktarı o fiyatta talebe eşit olursa dengeli çalışma gerçekleşir. Bu fiyatı büyük firma da bozamaz. Çünkü fiyatı, malı artırmadan düşürürse talep miktarı çoğaltılır ve küçük firma malını daha da kolay (yani pahalı) satabilir. Böylece büyük firma zarar ederken küçük firma kara devam eder.

Fiyatı sabit tutar, ürettiği malı çoğaltırsa, satış fiyatı düşer, sonunda her iki firma zarar edebilir. Ancak küçük firma üretimini düşürerek maliyetini düşürür ve zarardan kurtulur. Büyük firma ise zarar etmeye devam eder. Çünkü o, o miktarda ve o fiyatta zarardaydı. Böylece küçük firma rahatlıkla büyük firmayı kontrol altına alabilir ve rekabete devam edebilir.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Küçük firma tutunabiliyorsa topluluk için iyidir; tutunamıyorsa zararlıdır. O halde müdahaleye gerek yok, herşey kendi oluşu içinde en iyi şekilde yürür.

**SOSYALİST:** Satış fiyatları tespit edilmek şartıyla firmaların büyük veya küçük olmaları fark etmez. Çünkü topluluk için onu temin etmek fiyatı bozmaz.

**KAPİTALİST:** Küçük firmalar malı pahalıya mal eder, bunun için ortadan kalkmalıdır.

**KOMÜNİST:** Firmalar büyük olabilir; fakat, artık değerler topluluğun olmalıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Büyük firmalar tekel rejimi doğurabilir. Bu nedenle küçük firmalar da olmalıdır.

**DEVLETÇİ:** Devlet işlere göre ve planlama ile firmaların büyüklüğünü tespit etmelidir.

*Doktrinler küçük veya büyük firmaların maliyet fiyatı üzerinde açık bir çözüm getiremiyorlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Küçük firmalar vergiden muaf tutulmalı ve sermaye yardımı yapılmalıdır. İşçilerden ve hizmetlilerden asla kazanç vergisi alınmamalıdır. Teşebbüs hizmetlerini devlet karşılıksız yapmalıdır. Böylece küçük teşebbüs korunur ve büyük müteşebbis de büyük faaliyetler üzerinde oynayamaz ve dolayısıyla tekel rejimi doğmaz.*

*İşte sermaye vergisinde nisaptan daha küçük olan sermayelerden (sahibi zengin de olsa) vergi alınmamasının hikmeti budur.*

*Görüşümüzü özetlersek;*

*1) Kazanç vergisi yok, işçi ve hizmetlilerden vergi alınmıyor.*

*2) Tesis vergisi yok, gayri menkullerden vergi alınmıyor.*

*3) Nisabın altında olan sermayeden vergi alınmıyor.*

*4) Devlet karşılık almadan kamu hizmetleri olarak:*

*a) Muhasebeyi tutuyor,*

*b) Muameleleri yapıyor,*

*c) Malları koruyor,*

*d) Hakları savunuyor,*

*e) Müteşebbisleri ve işçileri tanıştırıyor,*

*f) Malları tanıtıyor,*

*g) Borç ve alacaklara kefil olup kredi*

*veriyor,*

*h) Standart ve laboratuvar esasları ile malları kontrol edip etiketliyor.*

*ı) Her türlü nızaları en seri bir şekilde gideriyor*

*k) Yol, enerji ve su gibi kamu tesisleri ile yoksul ve fakirlere yardım kurumları yanında her türlü sosyal yardımlaşmayı gerçekleştiriyor. Böylece kararlı bir denge kuruyor.*

## **25.Ders**

## **ÜCRET PARASI:**

Mal sahibi sattığı mala karşılık tüccardan senet almaktadır. Sonra tüccar da sattığı mala karşılık halktan senet almaktadır. Böylece tüketicinin senedi üreticiye gitmekte; tüketici bizzat üretici ise aynı senet devredeceği için senet, para yerine geçmektedir. Üreticinin tüketiciye sattığı malı ölçecek bir para biriminin olması gerekir. Bu da genellikle ticarete olduğu gibi bir mal ölçü birimi olarak kabul edilebilir. Bunun ticaret parasından daha kolay tarafı, her malın burada para olarak kullanılabilmesidir. Çünkü bu senette mallar, sadece ölçü birimi olması dolayısıyla bölünme, taşınma ve saklanma gibi paralık vasfının aranmasına gerek kalmamaktadır.

Bu paranın tehlikesi, ölçü biriminde büyük oynamaların olabilmesi ve mal mevcut olmadan da senedin tanzim edilebilmesidir. Bunun için böyle bir para genellikle menkul mallar imal eden ve yıpranmaya (amortisman) tabi fabrikalar tarafından ihraç edilmekte ve ancak bunların senetleri para olarak kullanılmaktadır. Bulunan başka çare de banka tarafından bunun kontrol edilmesidir. Bu da bankanın kredi tanınması ve bankaca kabul edilmeyen senetlerin muteber sayılmaması keyfiyetidir.

Hamiline yazılmış ve karşılığı mal olan bu senet, üretici tarafından çıkarılıp işçilere verilmek ve sonra bununla işçilere mal satmak şeklinde düşünülen bu para bankaca teyit edilmek şartı ile çalışmaktadır.

Satılan malın olmaması, tüketilmesi ve değerinin düşmesi gibi hallerde çıkarılan senedin para olarak işlemesi

ve herkesin bu parayı kolayca çıkarabilmesi nedeniyle bu para çok kullanılan, fakat değeri olmayan bir para halindedir.

Çoğunlukla tüccar parası ile beraber çalışır ve faiz müessesesi ile bu paraya hayatiyet kazandırılır. Faizin teşviki ile diğer paranın yanında senet de işler. Faiz müessesesini yaşatmak için bankalar bu parayı destekler. Senet kırma ve buna göre bankaların para ihracı sistemi bu siyasetin bir ifadesidir.

## GÖRÜŞLER

**LİBERALİST:** Malın senetle alınıp satılması sermaye sahibi tüccarı ortadan kaldırır; kayırılma, banka tarafından beslenmiş bir takım türedileri ortaya çıkarır, tüccarın ahlakını bozar. Bu nedenle ticari paranın dışında başaka bir paranın kullanılması uygun değildir.

**SOSYALİST:** Senet parasının paralık vazifesini görebilmesi için banka tarafından teyit edilmesi gerekir. Bu da ancak bankanın kredi tanıdığı kimselerin ciro ettikleri senetlerin muteber olacağı esası ile senet parası geçerli olabilir.

**KAPİTALİST:** Senet mal karşılığı çıkarılmış bir paradır, mal sahibinin eline verilmiştir, asıl para da budur. Bunun dışında ticari para, karşılıksız bir paradır. Banka veya devlet veya altın sahibi ise mal sahibi değildir ve yalancıkta para çıkarmaktadır. Gerçekte bir kandırma ve aldatmadan ibarettir. Banka, mal sahibinin bir bürosu, devlet ise mal sahibinin bir bekçisidir. Altın, sadece bir maldır. Karşılığı olmayan bir kredinin manası yoktur.

**KOMÜNİST:** Mal topluluğundur, onun bir para ile değerlendirilmesi manasızdır, paraya gerek yoktur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Mal karşılığı çıkarılan bir para hamiline yazılı olduğundan mal durur, onun yerine para hareket eder. Çünkü malın hareketi paraya bağlı değildir. Bunun sonunda enflasyonist bir hareket olur. Bu da ekonomik düzeni bozar. Bu nedenle ancak altın karşılığı olan senedin bir anlamı olabilir.

**DEVLETÇİ:** Senetler devlet tarafından kontrol ve murakabe edilmek, devlet planlarına uygun olmak şartıyla geçerli olabilir. Çalışan işçiye devlet tarafından senet verilir ve işçi de senedi devlet mağazalarında ibraz ederek istediği malı alır. Bu şekliyle senet parası geçerli olabilir.

*Batılı ekonomistleri, senede karşı olmamakla beraber her görüş kendisine göre kayıtlar koymaktadır. Senedin mal karşılığı olması konusu benimsenmekle birlikte yanına devlet, altın ve banka gibi teminatlar aramaktadır.*

**ADİL DÜZEN:** *Devletten başkalarının hamiline muharrer senetleri çıkarması, kamu hak ve yetkilerinin bireyler tarafından kullanılması anlamına gelir. Bu nedenle ancak devlet tarafından teyit edilen ve karşılığı mal olarak toplulukta mevcut olan eşya karşılığı hamiline yazılı senet çıkarılabilir ve para yerine geçer. Bu da ancak kullanılmakla bitmeyen menkul mallar karşılığı çıkarılabilir.*

*Üretici, malı üretir ve depo eder. Devlet buna karşılık senet para çıkarır. Ücret olarak işçilere verilir. İşçiler bu para ile malları alırlar. Bu senet para olarak devretmeye başlar.*

*Yalnız bu paranın ilanihaye sonsuz olarak çıkarılması da enflasyonist etkiler yaparak dengeyi bozar. Bu bozmanın meydana gelmemesi için çıkarılan paranın mal miktarını aşmaması gerekir. Bunun tespiti ise basit bir ekonomi kanunundan yararlanılarak yapılır:*

*Bir toplulukta para mala eşittir. Esas para da altındır. Demek ki, altın kadar mal bulunması tabiidir. Çıkrılan altın para kadar da mal parası çıkarılabilir. Yani piyasada ne kadar altın karşılığı dolaşacak para varsa bir o kadar da mal karşılığı dolaşan senet para ihraç edilebilir ve bunu yalnız devlet yapabilir.*

*Bu senet parası, imalatı işçi çalıştıran sanayici borçlandırılıp işçiye ücret olarak ödenir. Bu şekilde işsizlik önlenir. Sonra tüccar.....*

## **26.Ders**

### **İMALAT KREDİSİ:**

İnsanlar paralarının tamamını harcamazlar, bir kısmını ayırıp biriktirmek isterler. Böylece para piyasadan çekilir ve para dengesinde bozulma meydana gelir. Bu nedenle paranın piyasadan çekilmemesi için tedbir almak gerekir. Halkın faiz alalım diye paralarını bankaya yatırmaması için faiz yasaklanmalıdır. Çalıştırma imkanları ile bunların bankaya değil, iş sahalarına yönelmeleri sağlanır.

Paranın korunması zordur. Mallar çalındığında, bilinen nesneler olduğu için devlet tarafından tazmin

edilebilir. Fakat altın ve para gizlidir, çalındığı zaman devletin tazmin etmesi mümkün değildir. O halde bunun devlete emanet edilmesi zarureti, diğer taraftan alınan yüzde vergiden muafiyet paranın dondurulması keyfiyetini tamamen ortadan kaldırır. Ancak bankaya gelen tasarruf edilmiş paralar nasıl iade edilecektir? Bu da tüketim kredisi ile gerçekleşir. Tüketici özellikle amortismanı tabi menkul malların alınması için bankadan kredi alır ve gider bununla mal satın alır. Böylece para iade edilir. Sonra halk bankaya olan borcunu kazancından öder.

Bu yatırma sistemi tüccar için de aynı şekilde olur. Tüccar da mevsimlik ticaretini yapar ve sermayesini bankada toplar. Bu da ticari kredi olarak tüccara iade edilebilir.

Gerek tüketim gerekse ticari kredi, faiz esası ile değil de sadece aynı hacimde istikraz sistemi ile çalıştırılır. Bu şekilde şimdi para yatırımlar, sonra o oranda kredi almaya hak kazanırlar. Bu kredileri ya ticari mal alarak ya da ev eşyası alarak harcarlar. Hepsinin kullandığı yer imalatçılardır. Böylece para daima piyasaya itilmekte ve dolayısıyla altın parada artma ve eksilme olmamakta, bununla pahalılık ve ucuzluk sadece arz ve talep miktarı ile ayarlanabilmektedir.

Böylece üç çeşit paranın yanında üç çeşit kredi doğmaktadır:

a) İmalat kredisi, altın paranın iki misli olarak çıkarılması ile imalatçı çalışanlara ödenen ücrettir. Üretici borçlandırılır.

b) Ticari kredi, tüccarın mevduatı karşılığı aldığı denk kredidir, o bu kredisini sanayiciden aldığı mal

karşılığı kullanmaktadır. Böyle bir tüccarın senedini gettiren sanayiciye banka kırmadan bedelini aynen ödenir.

c) Tüketim kredisi, halka açılan kredi ile aldıkları ev eşyası karşılığı verilir. Böyle bir kimsenin senedini getiren sanayici karşılığını bankadan alabilir.

## GÖRÜŞLER

**LIBERALİST:** Kredi birinin diğerine sermayesini kullandırmasıdır. Hiçbir müdahale yapılmaksızın serbestçe işlemelidir.

**SOSYALİST:** Kredi sermayenin kullandırılmasıdır; ancak teminat isteyen sermaye sahipleri bunu yapamazlar. Onun için banka aracılığı ile yapılmasında zaruret vardır. Kredileri bankalar tanzim etmelidir.

**KAPİTALİST:** Kredi, teminat ister. Buna da ancak mülk sahibi maliktir. Bu nedenle kredi mülk sahipleri tarafından tanzim edilmelidir. Banka bunun bir bürosu olabilir.

**KOMÜNİST:** Bütün üretim araçları kamunundur. Binaenaleyh üretim araçları serbestçe kullanılmalıdır. Kredi diye bir müesseseye gerek yoktur.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Kredi şahsın taşıdığı zimmettir. Şahıs müteşebbis ve emin olması nispetinde krediyi almaya hak kazanır. Krediler mala değil, şahıslara verilmelidir.

**DEVLETÇİ:** Kredi, kamu mallarının kullanılmasıdır, teminat ister, doalyısıyla kredi işleri devlet tarafından yürütülmelidir.

*Doktrinler kredinin büyük gücünü bilmekte ve her biri bu gücü kendi merkezine çekmektedir. Bundan dolayı dengeyi kuramamaktadırlar. Komünistler hariç diğer doktrinlerin faizi meşru görmektedirler.*

**ADİL DÜZEN:** *Kredi topluluk için çok gereklidir. Kur'an'da kredi vergi ile birlikte anılmaktadır. Kredi faizsiz olmalıdır. Yoksa fonksiyonunu ifa edemez ve çok ağır zararlar meydana gelir. Kur'an'da faiz şiddetle yasaklanmıştır ve krediye "karz-ı hasen" denilmiştir. Karzı hasen, zararsız fakat faydalı olan ödünç verme demektir. Bu da faizsiz ödünç vermedir. Faizli karz, karzı kabihadır. Kredinin istismar edilmemesi ve faizsiz çalışabilmesi için bankanın devlet tarafından işletilmesi gerekmektedir. Kur'an bundan dolayı ödünç vermenin devlete (Allah'a) yapılmasını emretmekte, garimin (borçlanma) faslı ile zekattan (devlet giderlerinden) paylar tahsis etmiş bulunmaktadır.*

*Kredinin dağıtılmasında kabul edilecek kriter ise ihtiyaç ve vergi olabilir, yani mevduat hacmi kadar kredi alma esası, ehliyet ve nihayet yapılan iş ve ödenen vergi kredi taksiminde rol oynar.*

*Para basmak ve çıkarmak devletin hak ve görevidir. Ancak devlet karşılıksız para basamaz. Devlet bankası da ancak karşılığında mal göstermek şartıyla para çıkarabilir. Hazinesine koyduğu altın, çıkaracağı paranın karşılığıdır. Bütün mallarda devlete borçlu olabilir ve onun karşılığında da para çıkarabilir.*

*Devlet, sanayiciye mesleki ehliyeti ve yaptığı iş oranında tüccar her yıl ödediği vergi oranında, tüketiciye ilmi ehliyeti oranında kredi tanır. Sanayici çalıştırdığı işçi*

*ücreti olarak, tüccar ticaret mevduatı oranında ve sanayiciden aldığı mal karşılığı olarak, tüketici aldığı mal karşılığı sanayiciye ödemek üzere kredi almış olur ki, bütün bunlar çalışmaya, yani imalatçıya verilmiş bir kredi olmaktadır.*

## 27.Ders

### ARZ TALEP:

Tüketim mallarının üretilip tüketilmesi için artıp eksilmeyen, çalışma hızı oldukça istikrarlı olan bir paraya ihtiyaç olduğunu, bu işin altın para ve imalat kredisi ile düzenlendiğini görmüş bulunuyoruz.

Artık emek ve malların üretilip kullanılması için de paraya ihtiyaç vardır. Tüketim mallarının yetecek kadar üretilmesinde zaruret vardır. Fazla üretmek malların heder olmasına, az üretmek ise ihtiyaçların karşılanamamasına neden olur. İşte bu yetecek kadar üretme arz ve talep kanunları ile ayarlamaktadır. Mallar azaldıkça fiyatlar yükselir. Fiyatın yükseldiğini gören üretici daha çok kazanmak için mal üretimine başlar. Mallar çoğaldıkça da fiyat düşer. Malı üretme karsız hale geldiği zaman üretmekten vazgeçilir. İşte böylece denge kurulmuş olur.

Arz-talep dengesinin kurulabilmesi için aracılardan piyasaya hakim olmamaları şarttır. Bütün mallardaki kar yüzdesi cüzi ve aynı olmalıdır. Değişik kar oranları ihtiyacı tüketiciye ulaştırmaz, yani üretici için karsız devam eder, tüketici de malsız kıvranıp durur.

Tüccar bozulmayan, kolay alıp satabileceği, zenginlerin alabileceği malları alıp satmaya başlar ve fiyat dengesi alt üst olur. Bütün bunları önlemek için;

- a) Azami sermayenin sınırlanmalı,
- b) Kar yüzdesi eşit hale getirilmeli,
- c) Tüccarın devamlı faaliyete zorlanması ve
- d) Piyasadaki para miktarının sabit tutulması gibi ekonomik prensiplerin gerçekleşmiş olması gerekir.

Sermaye ilanihaye artarsa tüccar sayısı gittikçe azalır, büyük semayeler küçük sermayeleri yutar ve tam bir tekel rejimi doğar.

Kar yüzdesi eşit hale getirilmezse bazı mallar ihtiyaçtan daha fazla, bazı mallar ise ihtiyaçtan daha az üretilir.

Tüccar parası durup iş görmediği zaman üretici ile tüketicinin arası kesilir ve ekonomik krizler doğmaya başlar.

Piyasada paranın artıp eksilmesi suni fiyat dalgalanmalarına neden olur, sonunda üretim ve tüketim dengesi bozulur, borç ve alacak mekanizması çalışmaz, siyasi ve ekonomik krizler meydana gelir.

Yukarıda adı geçen azami sermayenin sınırlandırılması, kar yüzdesinin eşit hale getirilmesi, tüccarın devamlı faaliyete zorlanması ve piyasada para miktarının sabit tutulması gibi prensipler ancak şu kuralların varlığı ile gerçekleşebilir:

- a) Faizin yasaklanması,
- b) Bütün sermayeden eşit ve sabit oranda vergi alınması,

- c) Devletçe altın parasının çıkarılması ve imalat kredisinin tanzim edilmesi ve
- d) Mübadele değerlerine ve pazar fiyatlarına asla müdahale edilmesi gerekir.

## **GÖRÜŞLER**

**LİBERALİST:** Arz ve talep kanunu, stabil bir denge kurar. Müdahale onu bozar. Bilhassa suni paralar da fiyat dengesini bozar. Bu nedenle hiç para çıkarılmamalıdır. Bankanın karşılıksız paraya merkezlik yapması zararlıdır. Bozulma müdahale ile meydana gelir; çözüm müdahale etmemektir.

**SOSYALİST:** Arz ve talep dengeyi kendiliğinden kuramıyor. Bu nedenle fiyatlar sınırlandırılmalı, kar yüzdeleri tayin edilmeli ve sıkı bir kontrol yapılmalıdır. İşçilerin asgari ücretleri tayin edilmelidir. Sigorta müessesesi geliştirilirse sosyal güvence mümkün olur. Liberal davranışlar topluluğu felakete sürükler.

**KAPİTALİST:** Arz ve talep kanunları düzeni kuramaz. Ancak tekel rejiminde kurabilir. Bir malın pahalı satılması mutlaka karlı bir iş değildir. Büyük teşebbüsler en karlı çalışma miktarını tespit ederler. Çünkü kar, fiyat farkı ile miktarın çarpımıdır. Fiyat arttıkça miktar düşer. Buna göre arz ve talebe müdahale edilmesin, büyük sermayeler meydana gelsin, maliyetler ucuzlasın, böylece hem karlı ve hem de faydalı sonuçlar elde edilsin.

**KOMÜNİST:** Kar ve sermaye, arz ve talep sadece tekele giden araçlardır. Bunlar ortadan kalkmalı, herkes çalışmalı, kollektif üretim ve kollektif tüketim yapılmalıdır.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Büyük sermaye birikimi, serbest teşebbüs ve işçi haklarının topluluğa alınması yaşam standardını yükseltmektedir. Devlet vergi alıp bununla eksikliklerini tamamlamalı ve başka bir müdahalede bulunmamalıdır.

**DEVLETÇİ:** Arz ve talep kanunları kendiliğinden çalışmaz. Ticareti devlet yaparsa bu kanunları en iyi bir şekilde çalıştırır. Bu nedenle serbest ticaretin yerini devlet ticareti almalıdır.

*Doktrinler, serbest ticaretin faydasını görenler ve görmeyenler diye ikiye ayrılmaktadırlar. Serbest ticaretin faydasını kabul edenler, bunun korunması hususunda ciddi bir önlem alamıyorlar, ekonomik tedbir almaktan çok kuvvete başvuruyorlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Serbest rekabetin yerini hiçbir önlem alamaz. Sosyal haler diye adlandırılan önlemlerin hepsi ters sonuçlar vermesi kaçınılmazdır. Asgari ücretin sınırlandırılması, ekonomiyi altüst eder. Sigorta topluluk için kanserdir. Malı çarçur eden sonuçlar doğurur. Bu nedenle grev, sendika, sigorta ve lokavt gibi anarşik ve bozucu faaliyetler belki hastalık için bir çare amma, sağlam bir vücutta bunlara gerek yoktur.*

*Serbest rekabetin yaşayabilmesi için, faizin yasaklanması, sermaye vergisinin alınması, kredinin devlet eliyle ve düzenleyici bir şekilde tanzimi ve bunun dışında devletin taraflar arasına girmeden onları*

*tamamen serbest bırakması gerekir. Bu önlemler hem adalete en uygun, hem de kati sonuçlar veren etkili prensiplerdir.*

*Karma ekonomi, çelişkiler ekonomisidir, sonucu diğerlerinden daha kötüdür. Adil düzen, içinde çelişki bulunmayan karma ekonomidir. İki nokta arasında en kısa yol nasıl tek ise adil düzenin yolu da doğru olma bakımından tektir. Yani başka doğru bir yol yoktur. Çünkü adil düzen, doğru yolun adıdır.*

## **28.Ders**

### **KAMU TEŞEBBÜSLERİNDE ARZ ve TALEP DENGESİ:**

Bazı malların alınıp satılması, kurulacak bir kamu teşebbüsü aracılığı ile yapılması zarureti doğabilir. Bu daha çok serbest rekabetin kurulamadığı alanlarda zaruret halini alır. Bazı yardım maddeleri için de böyle bir teşebbüs kurulabilir.

Serbest rekabeti önleyen hususlar ise;

- a) Üretimin az olması,
- b) Tüketime az olması,
- c) Arzın az olması,
- d) Mübadele imkanlarının sınırlı olması,
- e) Malın mevsimlik olması,
- f) Depolamanın külfetli olması vs.

Telefon, su, elektrik tesisleri, ekmek, ayakkabı gibi zaruri ihtiyaçlar bu tür mallardır.

Bunların aksamadan temini için kamu teşekkülleri kurulur ve bu kamu teşekküllerinde de arz ve talep dengesinin kurulmasında zaruret vardır.

Arz talep dengesi serbest rekabette arz ve talep eğrilerinin kesiştiği yerde kurulur ve bu noktada üretim en fazladır. Tekel rejimlerinde ise azami kar olduğu yerde arz talep dengesi kurulur ve burada üretim düşüktür. Tarifeli yüzde kar tanındığı yerde ise satış fiyatının en fazla olduğu yerde arz talep kanunu kurulur. Yine bu da nakıs üretime götürür.

Kamu teşebbüslerinde ise birim başına bir hak tanınır. Örneğin kilovat saati başına beş lira kuruma verilir ve kurum fiyatı tespitinde serbest bırakılır. Kurum elektriği istediği fiyatta alabilir ancak satarken sadece beş lira ilave ederek satmağa mecburdur. Şüphesiz bu sistemin gerçekleşebilmesi için tek fiyatla alıp tek fiyatla satmak zarureti vardır.

Aracının karı en çok malın satıldığı yerdir. Zira aracı birim başına kar aldığı için ne kadar çok satarsa karlıdır. Oysa bilindiği gibi en çok mübadele imkanı arz ve talep kanunlarının kesiştiği noktadadır. Fiyatı daha yüksek tutarsa malın alıcısı bulunmaz, düşük tutarsa satıcı bulunmaz. Demek ki, maksimum üretim noktası aracı için de en uygun çalışma noktasıdır. Bu şekilde serbest piyasaya müdahale edilmemiş olur. Dolayısıyla imtiyaza gerek kalmaksızın sistem çalışır.

## **GÖRÜŞLER :**

**LIBERALİST:** Tekel rejimi yeni müteşebbislerle ortadan kalkar, müdahaleye gerek yoktur.

**SOSYALİST:** Tekel rejimlerinde fiyatlar dondurulmalı, böylece zararlar önlenmiş olur.

**KAPİTALİST:** Tekel rejimi faydalıdır. En çok kar esası yine arz talep dengesini kurar.

**KOMÜNİST:** Mülkiyetin ortadan kaldırılması ile tekel afeti de ortadan kalkar.

**TEŞEBBÜŞÇÜ:** Tekel rejimleri zararlı oluyorsa devlet yeni müteşebbisleri desteklemekle (kredi ve tahsis gibi) bu zararı önler.

**DEVLETÇİ:** Tekel rejimleri karın yüzdesini dondurmakla zararsız hale getirilir.

*Doktrinler, tekel rejimini ya iyi görmekte veya fiyat sınırlaması veya kar yüzdesini sınırlamakla çözmeye çalışmaktadırlar.*

**ADİL DÜZEN:** *Faiz yasaklanmalı sermaye vergisi uygulanmalıdır. Ticari kredi verilmemeli ve herkes kendi sermayesi ile ticaret yapmalıdır. Böylece tekel rejimi önlenmiş olur.*

*Tekelin önlenemediği yerlerde ise şirket veya hizmet vakıfları kurulmalı ve bunlarla fiyat istikrarı temin edilmelidir.*

*Hizmet vakıflarında vakfa alıp sattığı mal başına veya hizmet başına belli bir hak tanınmalıdır. Vakıf, dolayısıyla orada çalışanlar alınıp satılan mal başına gelir temin edecekleri için mümkün olduğu kadar çok mal alıp satar ve böylece topluluğa da hizmet etmiş olurlar. Alış fiyatları vakıflar kredileri tespit ederler. Bu*

*fiyatın tespitini depolarında yığılan malın miktarı ile ayarlayabilirler.*

*Şirket vakıflarında ise ortaklar karı değil de üretimi aralarında paylaşırlar. Herkes kendine düşen malı dilediği şekilde değerlendirir. Böylece üretim topluca yapılmış, ancak piyasaya perakende arz edilmiş olacağından tekel rejimi önlenmiş olur.*

*Devletin vergi alırken kardan veya nakit olarak değil de üretimden ve mal olarak alması da bu düşünceye dayanmaktadır. Esasen halk şirketlerine bu sistemi uygulamayı bu yoldan öğrenmiş bulunuyoruz. Eskiden beri devam edegelen köy ortaklıkları, değirmen ve zeytinyağı sıkma hakları gibi örf bu esasın kalıntısıdır.*